

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY

KAAM
YAYINLARI

OLBA
XXV

(Ayrıbasım / Offprint)

MERSİN
2017

KAAM YAYINLARI
OLBA
XXV

© 2017 Mersin Üniversitesi/Türkiye

ISSN 1301 7667

Yayıncı Sertifika No: 14641

OLBA dergisi;
ARTS & HUMANITIES CITATION INDEX, EBSCO, PROQUEST
ve

TÜBİTAK-ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanlarında taranmaktadır.

Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün (DAI) Kısaltmalar Dizini'nde 'OLBA' şeklinde yer almaktadır.

OLBA dergisi hakemlidir. Makalelerdeki görüş, düşünce ve bilimsel değerlendirmelerin yasal sorumluluğu yazarlara aittir.

The articles are evaluated by referees. The legal responsibility of the ideas,
opinions and scientific evaluations are carried by the author.

OLBA dergisi, Mayıs ayında olmak üzere, yılda bir kez basılmaktadır.
Published each year in May.

KAAM'ın izni olmadan OLBA'nın hiçbir bölümü kopya edilemez.
Alıntı yapılması durumunda dipnot ile referans gösterilmelidir.

It is not allowed to copy any section of OLBA without the permit of the Mersin University
(Research Center for Cilician Archaeology / Journal OLBA)

OLBA dergisinde makalesi yayımlanan her yazar, makalesinin baskı olarak ve elektronik ortamda yayımlanmasını
kabul etmiş ve telif haklarını OLBA dergisine devretmiş sayılır.

Each author whose article is published in OLBA shall be considered to have accepted the article to be published
in print version and electronically and thus have transferred the copyrights to the Mersin University
(Research Center for Cilician Archaeology / Journal OLBA)

OLBA'ya gönderilen makaleler aşağıdaki web adresinde ve bu cildin giriş sayfalarında
belirtilen formatlara uygun olduğu takdirde basılacaktır.

Articles should be written according to the formats mentioned in the following web address.

Redaktion: Yrd. Doç. Dr. Deniz Kaplan

OLBA'nın yeni sayılarında yayımlanması istenen makaleler için yazışma adresi:
Correspondance addresses for sending articles to following volumes of OLBA:

Prof. Dr. Serra Durugönül
Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü
Çiftlikköy Kampüsü, 33342 Mersin - TURKEY

Diğer İletişim Adresleri
Other Correspondance Addresses

Tel: 00.90.324.361 00 01 (10 Lines) 4730 / 4734

Fax: 00.90.324.361 00 46

web mail: www.kaam.mersin.edu.tr

www.olba.mersin.edu.tr

e-mail: sdurugonul@gmail.com

Baskı / Printed by

Matsis Matbaa Hizmetleri

Tevfikbey Mahallesi Dr. Ali Demir Caddesi No: 51 34290 Sefaköy / İstanbul

Tel: 0212 624 21 11 www.matbaasistemleri.com

Sertifika No: 20706

Zero Prod. Ltd.

Tel: 00.90.212.244 75 21 Fax: 00.90.244 32 09

info@zerobooksonline.com www.zerobooksonline.com/eng

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
(KAAM)
YAYINLARI-XXV

MERSIN UNIVERSITY
PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY
(KAAM)-XXV

Editörler

Serra DURUGÖNÜL
Murat DURUKAN
Gunnar BRANDS
Deniz KAPLAN

OLBA Bilim Kurulu

Prof. Dr. Mehmet ÖZDOĞAN
Prof. Dr. Fikri KULAKOĞLU
Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL
Prof. Dr. Marion MEYER
Prof. Dr. Susan ROTROFF
Prof. Dr. Kutalmış GÖRKAY
Prof. Dr. İ. Hakan MERT
Prof. Dr. Eda AKYÜREK-ŞAHİN
Prof. Dr. Yelda OLCAY-UÇKAN

MERSİN
2017

*Vefat Eden Meslektaşlarımızı
Saygı ile Anıyoruz...*

Prof. Dr. Güven ARSEBÜK

Prof. Dr. Arzu ÖZTÜRK

Dr.-Ing. Martin BACHMANN

İçindekiler / Contents

K. Serdar Girginer – Murat Durukan <i>Mersin/Gülnar Akyapı Mağarası'nda Bulunan Prehistorik Mağara Resimleri</i>	1
A. Tuba Ökse <i>Yukarı Dicle Havzası'nda Akkad Dönemi'ne Tarihlenen Bir Yapı: Salat Tepe II A: 6</i>	17
Atakan Akçay <i>A Late Uruk-Early Bronze Age Transitional Period Cemetery in the Upper Tigris Region: Aşağı Salat</i>	49
Elif Ünlü <i>Tell Tayinat Yerleşiminde Geç Tunç – Erken Demir Çağı Geçiş Dönemi Seramikleri Üzerinden Amik Ovası'nda Görülen Yerel Devamlılıklar ve Doğu Akdeniz Bağlantıları</i>	91
Bülent Kızılduman <i>Kıbrıs'ta Kaleburnu-Kral Tepesi/Galinoporni-Vasili'de Dikkate Değer Bir Geç Tunç Çağı Yapısı</i>	113
Aynur Özfirat <i>Melekli-Kültepe (Iğdır) Höyüğü, Urartu Kalesi ve Columbarium: Ağrı Dağı'nın Kuzey Eteğindeki Minuahinili (Karakoyunlu) Kenti</i>	161
İbrahim Hakan Mert <i>Kap Monodendri Poseidon (Enipeus) Altarı: Bir Altar mı Yoksa Deniz Feneri mi?</i>	183
Tuna Akçay <i>Sikke Buluntuları Işığında Olba'daki Pers ve Makedon Varlığı Üzerine Düşünceler</i>	211
Hüseyin Köker <i>Komama Gümüş Sikkeleri</i>	227
Mustafa Şahin – Murat Akın <i>Nikaia'dan Musa Heykeli: Polyhymnia</i>	241

Münteha Dinç – Serra Durugönül <i>Sculptural Workshop(s) of Lydia in the Light of Sculptures from Philadelphia and Thyateira</i>	251
Hüseyin Metin <i>Hellenistic Mouldmade Bowl Moulds from Kremna</i>	271
Gonca Cankardeş-Şenol – Erkan Alkaç – Mai Abdelgawad <i>The Results of Clay Analysis of Stamped Amphora Handles of Miletus and Rhodian Peraea in Alexandria (Egypt)</i>	297
Taylan Doğan – Kahraman Yağız <i>Efes Müzesi'nde Korunan Roma Dönemine Ait Bir Grup Strigilis</i>	317
Murat Durukan <i>Yeni Veriler Işığında Mallos, Magarsos ve Antiokheia ad Pyramos Problemi</i>	345
Ahmet Mörel <i>Dağlık Kilikia Bölgesi'nde Bir Kırsal Yerleşimin Gelişimi: Çatıören Örneği</i>	381
Şener Yıldırım <i>Dating Dispute Over the Cross-in-Square Church in the Episcopal Palace in Side</i>	421

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
BİLİMSEL SÜRELİ YAYINI ‘OLBA’

Kapsam

Olba süreli yayını Mayıs ayında olmak üzere yılda bir kez basılır. Yayınlanması istenilen makalelerin en geç her yıl Kasım ayında gönderilmiş olması gerekmektedir.

1998 yılından bu yana basılan Olba; Küçükasya, Akdeniz bölgesi ve Ortadoğu’ya ilişkin orijinal sonuçlar içeren Antropoloji, Prehistorya, Protohistorya, Klasik Arkeoloji, Klasik Filoloji (ve Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri), Eskiçağ Tarihi, Nümizmatik ve Erken Hıristiyanlık Arkeolojisi alanlarında yazılmış makaleleri kapsamaktadır.

Yayın İlkeleri

1. a. Makaleler, Word ortamında yazılmış olmalıdır.
 - b. Metin 10 punto; özet, dipnot, katalog ve bibliyografya 9 punto olmak üzere, Times New Roman (PC ve Macintosh) harf karakteri kullanılmalıdır.
 - c. Dipnotlar her sayfanın altına verilmeli ve makalenin başından sonuna kadar sayısal süreklilik izlemelidir.
 - d. Metin içinde bulunan ara başlıklarda, küçük harf kullanılmalı ve koyu (bold) yazılmalıdır. Bunun dışındaki seçenekler (tümünün büyük harf yazılması, alt çizgi ya da italik) kullanılmamalıdır.
2. Noktalama (tireler) işaretlerinde dikkat edilecek hususlar:
 - a. Metin içinde her cümlelerin ortasındaki virgülden ve sonundaki noktadan sonra bir tab boşluk bırakılmalıdır.
 - b. Cümle içinde veya cümle sonunda yer alan dipnot numaralarının herbirisi noktalama (nokta veya virgül) işaretlerinden önce yer almalıdır.
 - c. Metin içinde yer alan “fig.” ibareleri, küçük harf ile ve parantez içinde verilmeli; fig. ibaresinin noktasından sonra bir tab boşluk bırakılmalı (fig. 3); ikiden fazla ardışık figür belirtiliyorsa iki rakam arasına boşluksuz kısa tire konulmalı (fig. 2-4). Ardışık değilse, sayılar arasına nokta ve bir tab boşluk bırakılmalıdır (fig. 2. 5).

- d. Ayrıca bibliyografya ve kısaltmalar kısmında bir yazar, iki soyadı taşıyorsa soyadları arasında boşluk bırakmaksızın kısa tire kullanılmalıdır (Dentzer-Feydy); bir makale birden fazla yazarlı ise her yazardan sonra bir boşluk, ardından uzun tire ve yine boşluktan sonra diğer yazarın soyadı gelmelidir (Hagel – Tomaschitz).
3. “Bibliyografya ve Kısaltmalar” bölümü makalenin sonunda yer almalı, dipnotlarda kullanılan kısaltmalar, burada açıklanmalıdır. Dipnotlarda kullanılan kaynaklar kısaltma olarak verilmeli, kısaltmalarda yazar soyadı, yayın tarihi, sayfa (ve varsa levha ya da resim) sıralamasına sadık kalınmalıdır. Sadece bir kez kullanılan yayınlar için bile aynı kurala uyulmalıdır.

Bibliyografya (kitaplar için):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York.

Bibliyografya (Makaleler için):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inchriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, lev. LIV-LVII.

Dipnot (kitaplar için)

Richter 1977, 162, res. 217.

Dipnot (Makaleler için)

Oppenheim 1973, 9, lev.1.

Diğer Kısaltmalar

age.	adı geçen eser
ay.	aynı yazar
vd.	ve devamı
yak.	yaklaşık
v.d.	ve diğerleri
y.dn.	yukarı dipnot
dn.	dipnot
a.dn.	aşağı dipnot
bk.	Bakınız

4. Tüm resim, çizim ve haritalar için sadece “fig.” kısaltması kullanılmalı ve figürlerin numaralandırılmasında süreklilik olmalıdır. (Levha, Resim, Çizim, Şekil, Harita ya da bir başka ifade veya kısaltma kesinlikle kullanılmamalıdır).

5. Word dökümanına gömülü olarak gönderilen figürler kullanılmamaktadır. Figürlerin mutlaka sayfada kullanılması gereken büyüklükte ve en az 300 pixel/inch çözünürlükte, photoshop tif veya jpeg formatında gönderilmesi gerekmektedir. Adobe illustrator programında çalışılmış çizimler Adobe illustrator formatında da gönderilebilir. Farklı vektörel programlarda çalışılan çizimler photoshop formatına çevrilemiyorsa pdf olarak gönderilebilir. Bu formatların dışındaki formatlarda gönderilmiş figürler kabul edilmeyecektir.
6. Figürler CD'ye yüklenmelidir ve ayrıca figür düzenlemesi örneği (layout) PDF olarak yapılarak burada yer almalıdır.
7. Bir başka kaynaktan alıntı yapılan figürlerin sorumluluğu yazara aittir, bu sebeple kaynak belirtilmelidir.
8. Makale metninin sonunda figürler listesi yer almalıdır.
9. Metin yukarıda belirtilen formatlara uygun olmak kaydıyla 20 sayfayı geçmemelidir. Figürlerin toplamı 10 adet civarında olmalıdır.
10. Makaleler Türkçe, İngilizce veya Almanca yazılabilir. Türkçe yazılan makalelerde yaklaşık 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce yada Almanca özet kesinlikle bulunmalıdır. İngilizce veya Almanca yazılan makalelerde ise en az 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce veya Almanca özet bulunmalıdır. Makalenin her iki dilde de başlığı gönderilmelidir.
11. Özeti altında, Türkçe ve İngilizce veya Almanca olmak üzere altı anahtar kelime verilmelidir.
12. Metnin word ve pdf formatlarında kaydı ile figürlerin kopyalandığı iki adet CD (biri yedek) ile birlikte bir orijinal ve bir kopya olmak üzere metin ve figür çıktısı gönderilmelidir.
13. Makale içinde kullanılan özel fontlar da CD'ye yüklenerek yollanmalıdır.

MERSIN UNIVERSITY
‘RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY’
JOURNAL ‘OLBA’

Scope

Olba is printed once a year in May. Deadline for sending papers is November of each year.

The Journal ‘Olba’, being published since 1998 by the ‘Research Center of Cilician Archeology’ of the Mersin University (Turkey), includes original studies done on antropology, prehistory, protohistory, classical archaeology, classical philology (and ancient languages and cultures), ancient history, numismatics and early christian archeology of Asia Minor, the Mediterranean region and the Near East.

Publishing Principles

1. a. Articles should be written in Word programs.
 - b. The text should be written in 10 puntos; the abstract, footnotes, catalogue and bibliography in 9 puntos ‘Times New Roman’ (for PC and for Macintosh).
 - c. Footnotes should take place at the bottom of the page in continous numbering.
 - d. Titles within the article should be written in small letters and be marked as bold. Other choises (big letters, underline or italic) should not be used.
2. Punctuation (hyphen) Marks:
 - a. One space should be given after the comma in the sentence and after the dot at the end of the sentence.
 - b. The footnote numbering within the sentence in the text, should take place before the comma in the sentence or before the dot at the end of the sentence.
 - c. The indication fig.:
 - * It should be set in brackets and one space should be given after the dot (fig. 3);

* If many figures in sequence are to be indicated, a short hyphen without space between the beginning and last numbers should be placed (fig. 2-4); if these are not in sequence, a dot and space should be given between the numbers (fig. 2. 5).

- d) In the bibliography and abbreviations, if the author has two family names, a short hyphen without leaving space should be used (Dentzer-Feydy); if the article is written by two or more authors, after each author a space, a long hyphen and again a space should be left before the family name of the next author (Hagel – Tomaschitz).
3. The ‘Bibliography’ and ‘Abbreviations’ should take part at the end of the article. The ‘Abbreviations’ used in the footnotes should be explained in the ‘Bibliography’ part. The bibliography used in the footnotes should take place as abbreviations and the following order within the abbreviations should be kept: Name of writer, year of publishment, page (and if used, number of the illustration). This rule should be applied even if a publishment is used only once.

Bibliography (for books):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, NewYork.

Bibliography (for articles):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inschriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, pl. LIV-LVII.

Footnotes (for books):

Richter 1977, 162, fig. 217.

Footnotes (for articles):

Oppenheim 1973, 9, pl.1.

Miscellaneous Abbreviations:

op. cit.	in the work already cited
idem	an auther that has just been mentioned
ff	following pages
et al.	and others
n.	footnote
see	see
infra	see below
supra	see above

4. For all photographs, drawings and maps only the abbreviation 'fig.' should be used in continuous numbering (remarks such as Plate, Picture, Drawing, Map or any other word or abbreviation should not be used).
5. Figures, embedded in Word documents can not be used. Figures have to be in the length in which they will be used in the page, being at least 300 pixel/ inch, in photoshop tif or jpeg format. Drawings in adobe illustrator can be sent in this format. Drawings in other vectoral programs can be sent in pdf if they can't be converted to photoshop. Figures sent in other formats will not be accepted.
6. Figures should be loaded to a CD and a layout of them as PDF should also be undertaken.
7. Photographs, drawings or maps taken from other publications are in the responsibility of the writers; so the sources have to be mentioned.
8. A list of figures should take part at the end of the article.
9. The text should be within the remarked formats not more than 20 pages, the drawing and photographs 10 in number.
10. Papers may be written in Turkish, English or German. Papers written in Turkish must include an abstract of 500 words in Turkish and English or German. It will be appreciated if papers written in English or German would include a summary of 500 words in Turkish and in English or German. The title of the article should be sent in two languages.
11. Six keywords should be remarked, following the abstract in Turkish and English or German.
12. The text in word and pdf formats as well as the figures should be loaded in two different CD's; furthermore should be sent, twice the printed version of the text and figures.
13. Special fonts should be loaded to the CD.

YENİ VERİLER IŞIĞINDA MALLOS, MAGARSOS VE ANTIOKHEIA AD PYRAMOS PROBLEMİ

Murat DURUKAN*

ABSTRACT

The Problem of Mallos, Magarsos and Antiokheia ad Pyramos in the Light of New Datas

Being one of oldest cities of Cilicia, Mallos' location is still saving its mystery today. Furthermore, the city of Mallos is in an intricate relationship with the settlements Magarsos and Antiokheia ad Pyramos.

The river Pyramos (Ceyhan) being the leading power within this geography, was the cause of both the embedding of the settlements and the changes in topography antique writers mention in their scripts. Accordingly, determinations and interpretations regarding the localization of Mallos show differences.

Bossert who was investigating the area in 1949 made a suggestion on localization. In this suggestion, it is mentioned that the antique city Mallos should be looked for around Kızıtahta village. However, the distance of Kızıtahta village to Athena Magarsia temple and the harbor is approximately 25 km. This case has been compared with the relationship between Atina and Eleusis holy place (31 km) or Milet and Didim holy place (17 km). If the matter was only the distance between the city center and the holy place, this comparison could have been accepted. However, the distance between the city center and the harbor 25 km is a case be able to lead to various different problems. Moreover, according to information given by Ps. Skylaks, it is possible to reach Mallos by boat over the river. Hence the distance between Kızıtahta village and the sea is 25 km as the crow flies. Through Pyramos being a meandering current, this distance increases to around 40 km. That is why Ps. Skylaks' words "a sea way through the river" for Kızıtahta village seems to be quite impossible. Based on this data, it does not seem to be possible to accept Bossert's findings as enough evidence in order to localize Mallos.

* Prof. Dr. Murat Durukan, Mersin Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Çiftlikköy Kampusu, 33343 Mersin. E-posta: muratdurukan2000@gmail.com

Makalenin hazırlık aşamasında Karataş bölgesinde yapılan gözlemlere katılan ve yardımcı olan, Mersin Üniversitesi Arkeoloji Bölümü öğrencisi İrfan Temel'e çok teşekkür ederim.

In order to explain the relationship between Mallos city and the harbor, it will be significant to take other important harbour cities around Cilicia region into consideration. In this context, especially around the 5th and 4th centuries BC, Cilician cities where Persians produced coins can be shown as reference. Hence these cities are at the same time harbours actively used as bases by Persians and they are also able to explain what harbour-city relationships represent in Cilicia. Other Cilician harbours besides Mallos used by Persians: Issos, Tarsus, Ingira, Soli, Holmi, Aphrodisias, Kelenderis and Nagidos.

It immediately attracts notice that the cities except Tarsus are placed along the coast. Today it is also known that the distance between Tarsus city center and the harbour was only about 2-3 km in ancient period. This supports the idea that Mallos city center should not be looked for around Kızıлтаhta village, but at a point much closer to the coast.

Based on this assumption, during the observations in the villages Küçük Karataş, Gökaya and Çakırören located close to the coast, valuable archeological artifacts have been determined. Among those, it is possible to mention strong architectural elements, inscriptions, ceramics and figurines. These findings are strong clues for Mallos' possible location.

Another important issue to be focused on in order to find out the location of Mallos is geomorphological changes. There have been important surprises and significant determinations regarding this topic.

As it is known, before Akyatan Iagün came into existence, there was a shallow bay at the same place. The west border of this bay is the delta which approaches at the point where Seyhan (Saros) river meets into the sea. At the east border of the bay Magarsos hill is located and it is visible that the coast line of the ancient epoch leans on Magarsos hill. It is obvious that this coast line stretches out to Küçük Karataş, and from there reaches Çakırören.

At the east side of the lagoon, archeological findings approve the track of the coast line and give clues related to the possible location of Mallos city. As mentioned above the archaeological materials were also found on the Küçük Karataş-Çakırören line. Thus, it can be said that Mallos used to be a city by the coast before the lagoon appeared.

However, another important issue is the possibility that a harbor existed right here at the bay right before Akyatan lagoon appeared. That is, when taking the coast line of the ancient period into consideration, it can be assumed that Mallos city used to have more than one harbor. When the bay started to be filled and the lagoon appeared, this harbor started to become useless. It can be suggested that this was the reason why the other harbor at the Karataş (Magarsos) promontory became a single harbor.

As the consequence of these processes, it is clear that it had been decided on a change in the location of Mallos. Karataş promontory, where Athena Magarsia temple and the other harbor were located, was determined as the new city center.

That a change in the location of Mallos was determined has also provided contribution to the understanding of the big city at the promontory of Karataş. As a matter of fact, although there are significant structural findings at this promontory, there are still question marks regarding which city they belong to. There are some researchers who believe that Magarsos used to be a private city and that the findings at the Karataş promontory also belong to this city.

Though, when considering the present data, it does not seem to be quite possible to talk about a city called Magarsos. One of the most important evidences for this is that there has never been a coin produced for a city called Magarsos. Besides, the fact that Athena Magarsia temple, which is the most important feature of Magarsos, was printed on “Mallos coins only” supports the same idea. Accordingly, there are quite many reasons to believe that Magarsos was not a private city, but that the findings at the Karataş promontory actually belong to Mallos.

Architectural and ceramic artifacts show that that there were significant actions at the top of Magarsos between the end of the 3rd century BC and the first half of the 2nd century. It can be assumed that the move had been realized within this period and Mallos and Magarsos were unified.

It should also be accepted that the city Antiokheia ad Pyramos was actually Mallos. The most important parameter to support this view is the fact that in 2 BC king of Seleukos IV. Antiokhos used to change the names of a lot of cities and under these circumstances named Mallos “Antiokheia”.

Keywords: Mallos, Magarsos, Antiocheia ad Pyramos, Pyramos, Athena Magarsia, Cilicia, Karataş, Kızıлтаhta.

ÖZET

Kilikia'nın en eski kentlerinden biri olmakla birlikte, Mallos'un yeri günümüzde hala gizemini korumaktadır. Ayrıca Mallos kenti, Magarsos ve Antiokheia ad Pyramos isimli yerleşimlerle girift bir ilişki içindedir.

Bu coğrafyanın hakim gücü olan Pyramos (Ceyhan) nehri, hem yerleşimlerin gömülmesine ve hem de antik yazarların tarif ettiği topografyanın değişmesine yol açmıştır. Dolayısıyla Mallos'un lokalizasyonu ile ilgili yapılan saptama ve yorumlar farklılık göstermektedir.

1949 yılında bölgeyi araştıran Bossert bir lokalizasyon önerisi yapmıştır. Bu öneride, Mallos antik kentinin, Kızıлтаhta köyü civarında aranması gerektiği belirtilmektedir. Ancak Kızıлтаhta köyünün Athena Magarsia tapınağına ve limana uzaklığı yaklaşık 25 km'dir. Bu durum, Atina ile Eleusis kutsal alanı (31 km) veya Milet ile Didim kutsal alanı (17 km) arasındaki ilişkiye benzetilmiştir. Konu sadece kent merkezi ile kutsal alan arasındaki mesafeden ibaret olsaydı bu benzetme kabul edilebilirdi. Ancak kent merkezi ile liman arasındaki mesafenin 25 km olması pek çok farklı probleme yol açabilecek bir durumdur. Ayrıca Ps. Skylaks'ın verdiği bilgiye göre, Mallos'a ırmak üzerinden tekneyle ulaşmak mümkündür. Oysa Kızıлтаhta köyünün denize uzaklığı kuş uçuşu 25 km'dir. Menderesli bir akarsu olan Pyramos üzerinden bu mesafe 40 km civarına yükselir. Bu nedenle, Ps. Skylaks'ın söz ettiği “*ırmak üzerinden deniz bağlantısı*” Kızıлтаhta köyü için iyice imkansız hale gelmektedir. Dolayısıyla Bossert'in bulgularını, Mallos'u lokalize edebilmek için yeterli kanıtlar olarak kabul etmek mümkün görünmemektedir.

Mallos kent merkezi ile limanı arasındaki ilişkiyi açıklayabilmek için, Kilikia bölgesindeki diğer önemli liman kentlerini dikkate almak anlamlı olacaktır. Bu bağlamda, özellikle MÖ 5 ve 4. yy'larda Perslerin sikke bastırıldığı Kilikia kentleri referans olarak gösterilebilir. Zira bu kentler aynı zamanda Persler tarafından etkin biçimde üs olarak kullanılan limanlardır ve liman-kent ilişkisinin Kilikia'da ne ifade ettiğini

de açıklayabilecek durumdadırlar. Perslerin Mallos dışında kullandığı diğer Kilikia limanları: Issos, Tarsus, Ingira, Soli, Holmi, Aphrodisias, Kelenderis ve Nagidos'tur. Tarsus haricindeki kentlerin kıyıda buldukları hemen dikkat çekmektedir. Tarsus kent merkezi ile liman arasındaki mesafenin antik çağda sadece 2-3 km civarında olduğu da artık bilinmektedir. Bu durum, Mallos kent merkezinin Kızıлтаhta köyü civarında değil, kıyıya daha yakın bir noktada aranması gerektiği konusundaki beklentileri güçlendirmektedir.

Bu öngörüye dayalı olarak, kıyıya yakın konumdaki Küçük Karataş, Gökaya ve Çakırören köylerinde yapılan gözlemlerde güçlü arkeolojik buluntular tespit edilmiştir. Bunlar arasında; dağılmış durumdaki mimari elemanlar, yazıtlar, seramikler ve figürinlerden söz etmek mümkündür. Bu durum, Mallos'un olası konumu hakkında güçlü ipuçları vermektedir.

Mallos'un yerinin anlaşılabilmesi için üzerinde durulması gereken önemli konulardan biri de jeomorfolojik değişimlerdir. Bu konuda önemli sürprizlerle karşılaşmış ve önemli saptamalar yapılmıştır.

Bilindiği üzere Akyatan lagünü oluşmadan önce aynı yerde sığ bir koy bulunmaktaydı. Bu koyun batı sınırı Seyhan (Saros) nehrinin denize döküldüğü noktada oluşan deltadır. Koyun doğu sınırında ise Magarsos tepesi yer almaktadır ve antik dönemdeki kıyı çizgisinin Magarsos tepesine yaslandığı görülmektedir. Buradan Küçük Karataş'a uzanan bu kıyı çizgisinin, sonra da Çakırören'e ulaştığı anlaşılmaktadır.

Lagünün doğu yakasında karşılaşılan arkeolojik bulgular kıyı çizgisinin bu rotasını teyit etmekte ve Mallos kentinin olası yeri hakkında ipuçları vermektedir. Zira arkeolojik malzemeler de Küçük Karataş-Çakırören hattı üzerinde tespit edilmiştir. Dolayısıyla lagün oluşmadan önce, Mallos'un buradaki koya bakan bir kent olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bir başka önemli konu ise Akyatan lagünü oluşmadan önce burada bulunan koyda bir limanın var olabileceği ihtimalidir. Yani antik çağın kıyı çizgisi dikkate alındığında, Mallos kentinin birden fazla limanın olabileceği görülmektedir. Koy dolmaya ve lagün oluşmaya başlayınca, buradaki liman kullanılamaz duruma gelmiştir. Bu nedenle Magarsos burnundaki diğer limanın asal veya tek liman haline dönüştüğü öngörülebilir. Bu gelişmeler sonucunda, Mallos'ta bir yer değişikliğine gidildiği anlaşılmaktadır. Yeni kent merkezi olarak, Athena Magarsia tapınağının ve diğer limanın bulunduğu Karataş burnu belirlenmiştir.

Mallos kentinde yer değişikliğine gidilmiş olması, Karataş burnundaki büyük kentin anlaşılabilmemesine de katkı sağlamaktadır. Nitekim bu burunda önemli yapı kalıntıları olmasına rağmen, bunların hangi kente ait olduğu konusundaki soru işaretleri giderilebilmiş değildir. Magarsos'un müstakil bir kent olduğunu ve Karataş burnundaki kalıntıların da bu kente ait olduğunu düşünen bazı araştırmacılar bulunmaktadır. Oysa mevcut veriler dikkate alındığında, Magarsos adında bir kentten söz etmek aslında pek mümkün görünmemektedir. Bunun en önemli kanıtlarından biri, Magarsos isimli bir kente ait hiç sikke basılmamış olmasıdır. Bu önemli detayın yanı sıra, Magarsos'un en karakteristik unsuru olan Athena Magarsia tapınağının "sadece Mallos sikkeleri" üzerine darp edilmiş olması da aynı sonucu desteklemektedir. Dolayısıyla Magarsos'un müstakil bir kent olmadığını, Karataş burnundaki kalıntıların aslında Mallos'a ait olduğunu düşünmek için oldukça geçerli nedenler bulunmaktadır.

Mimari ve seramik buluntular, Magarsos tepesinde MÖ 3. yy. sonları ile 2. yy. ilk yarısı arasında önemli bir hareketlenme olduğunu göstermektedir. Bu tarihlerde taşınma işleminin gerçekleştiği ve Mallos ile Magarsos'un bütünleşmiş olduğu düşünülebilir.

Antiokheia ad Pyramos kentinin de aslında Mallos olduğu kabul edilmelidir. Bu görüşü destekleyen en önemli parametre ise MÖ 2. yy.'da Seleukos kralı IV. Antiokhos'un pek çok kentin adını değiştirmesi ve bu kapsamda Mallos'a da Antiokheia adını vermiş olmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Mallos, Magarsos, Antiokheia ad Pyramos, Pyramos, Athena Magarsia, Kilikia, Karataş, Kızıлтаhta.

Antik Kaynaklar, Gezinler ve Modern Literatürde Yapılan Tasvirler

Ovalık Kilikia'nın en eski kentlerinden biri olmakla birlikte, Mallos'un yeri günümüzde hala gizemini korumaktadır. Yunan mitolojisine göre Mallos kentini, Troia Savaşının ardından Kilikia bölgesine gelen Amphilokhos ve Mopsos isimli kahinler kurar. Kurdukları kentin kralı olmak için çarpışan kahinlerin ikisi de bu kavga sırasında can verir. Bu öyküyü detaylarıyla anlatan Strabon, Mallos'un bir tepe üzerinde kurulmuş olduğuna da değinmektedir¹.

Strabon'un yanı sıra diğer bazı antik yazarlardan, Mallos kentinin konumuyla ilişkili coğrafi bilgiler edinilebilmektedir. Ptolemaios'un haritasında (fig. 1), Mallos kenti Pyramos'un (Ceyhan Nehri) doğusunda ve deniz kıyısında işaretlenmiştir². En dikkat çekici bilgilerden birini veren Pseudo-Skylaks ise: "...*Mallos kentine ırmak (Pyramos Irmağı) üzerinden yukarı doğru yelken açılır...*" şeklinde bir tanımlama yapmaktadır³.

Pomponius Mela, Pyramos Nehrinin Mallos'un yanından aktığına vurgu yaparken⁴; Q. Curtius Rufus, B. İskender'in Magarsos'tan Mallos'a hareket etmeden önce Pyramos üzerinde bir köprü kurdurduğunu ifade eder⁵. Plinius, Kilikia yerleşimlerini doğudan batıya doğru sıralarken, önce Mallos ardından Magarsos'u birer kasaba olarak sayar⁶.

Bölge hakkında biraz daha detaya giren Arrianos; Büyük İskender'in Soloi ve Tarsos'ta yaptığı düzenlemelerden sonra, atlı birliklerini Philotas komutasında Pyramos Nehri yanındaki Aleion Ovasına (Adana Ovası-Çukurova) gönderdiğini;

¹ Strabon XIV.5.16. Bu kuruluş öyküsü hakkında ayrıca bkz. Apollod. Epit. E.6, 19; Magie 1950, 1150. Mallos'ta Amphilokhos'a ait bir orakel hakkında bk. Paus. 1.34.3; Cass. Dio. 72. 7; MacKay 1990, 2113 vd.

² Ptolemaios, *Cosmographia* 1467; 5.8.4; 8.17.44; Ayrıca bkz. MacBean 1773, Mallus maddesi

³ Pseudo-Skylaks, *Periplus*, 102

⁴ P. Mela, I, 70

⁵ Q. Curtius Rufus, III. chap. 7, 16

⁶ "oppida Mallus, Magarsus." Plinius NH, V. 22

kendisinin yayalar ve özel kuvvetler ile birlikte önce Magarsos Athena'sına kurban sunduğunu ve ardından Mallos'a geldiğini aktarır. Burada Amphilokhos'a kurban sunup, kentteki kargaşayı bastırıldığını ve Mallos'luların Dareios'a ödedikleri haracı da kaldırdıktan sonra, Perslere karşı yürüyüşüne devam ettiğini belirtir⁷. Arrianos ayrıca, İskender'in seferine Soli ve Mallos'tan üç geminin katıldığını ifade eder⁸.

Diodoros, Ptolemaios'un Mallos'u ele geçirdiğini ve çevresini yağmaladığını⁹; Mezopotamya'dan Kilikia'ya gelen Antigonos Monophtalmos'un Mallos'da kışı geçirdiğini (MÖ 316-315 veya 315-314) ve Kyinda'dan buraya 10.000 talent getirttiğini belirtir¹⁰.

Appianus ise, Pompeius'un ünlü seferinin ardından esir edilen korsanların bir bölümünün Mallos'a yerleştirildiğini aktarır¹¹.

Antik kaynakların verdiği bu bilgiler sonucunda, Mallos'un lokalizasyonu, Kilikia'da incelemeler yapan araştırmacıların popüler konularından biri durumuna gelir. Örneğin Amiral Beaufort'un Karataş yöresi hakkında yaptığı yorumlar oldukça dikkat çekicidir¹²:

“Eski coğrafyacılar kıyının bu bölümünde Mallos ve Magarsos diye iki kenten söz ederler. Strabon'a göre Mallos, Pyramos'un yakınındaki bir yüksekliğin üzerinde bulunuyordu, ayrıca Skylaks ve Pomponius Mela'dan da, kente kadar ulaşımına elverişli olan ırmağın onun yakınından geçtiği anlaşılmaktadır. Ancak Mallos hem Plinius hem de Ptolemaios tarafından denizcilikle uğraşan kentler arasında sayıldığından, onun denizden fazla uzakta olmadığı da aynı zamanda açıklık kazanmaktadır.

Magarsos, Strabon tarafından sadece Pyramos'un dolaylarında olduğu söylenmekle üstünkörü anılmıştır; ama o kentin Karataş yarlarının şimdiki görünüşü ile tamamen uyuşan bir biçimde 'denizin aşındırdığı tepe' üzerinde durduğuna dair olağanüstü betimleyici bir anlatımı Lykophron'da buluruz (Lykophron, 439: “ἀλιπὺς Μέγασρος”). Ozanın yorumcusu Tzetzes de onun Pyramos'un ağzında yer aldığını doğrular. Arrianos, İskender'in doğuya doğru ilerleyişi sırasında Mallos'a girmeden önce Magarsos'un Minerva'sına adakta bulunduğunu anlatır. Aynı biçimde Plinius da Magarsos'u Mallos'un batısına yerleştirir.

⁷ Arrianos, *Anabasis* II. 5.9.

⁸ Arrianos, *Anabasis* II. 20.2.

⁹ Diodoros XIX 79.6

¹⁰ Diodoros XIX 56.5; Antigonos'un hangi yılın kış aylarında Mallos'ta bulunduğu ilişkin tartışmalar için bk. Heatley 1998, 257 vd.

¹¹ Appian *Mith.* 14.96 “Those pirates who had evidently fallen into this way of life not from wickedness, but from poverty consequent upon the war, Pompey settled in Mallus, Adana, and Epiphanea or any other uninhabited or thinly peopled town in Craggy Cilicia.”

¹² Beaufort 2002, 289 vd.

Bu yüzden akla yatkın bir biçimde, bu iki kentin birbirlerinden çok uzakta olmadıkları, burunda bulduğumuz örenlerin Magarsos'un kalıntıları olduğu ve Pyramos'un olasılıkla daha önceleri eteğinden dolandığı tepenin kuzey yanında Mallos'un yer aldığı sonucuna rahatlıkla varılabilir. Strabon'un çepeçevre yöreye verdiği Mallotis adı, burnun on mil kadar kuzey doğusuna doğru uzanan alçak tepeler dizisinin tümünü kapsamış olabilir ve burası deniz ile Aleian (Çukurova) çölü tarafından yalıtılmış olduğundan, doğal bir biçimde başlıca kentinden türetilen bir adı taşıyacaktır."

Anlaşıldığı üzere Kaptan Beaufort, Mallos ve Magarsos'u iki farklı kent olarak tanımlamış ve bunu antik yazarlara dayandırmıştır. Yine aynı bölgede incelemeler yapmış olan Leake, Mallos kentinin Pyramos'un doğusunda aranması gerektiğini belirtirken, lokalizasyon problemleri hakkındaki görüşlerini şu şekilde kaleme almıştır¹³:

"The great plain situated between the lower course of these two rivers and the sea was called Aleium. The only hill which it contains rises from the shore of the gulf of Iskenderun, and forms at its southern extremity the northern cape of that gulf under the name of Karadash. Here Captain Beaufort observed the vestiges of an ancient town. This I believe to have been Megarsus, and that Mallus was situated on another hill which rises from the eastern bank of the Pyramus near its mouth; for these two situations accord perfectly with the evidence which the ancients have left respecting the position of Megarsus and Mallus.

1. Megarsus was a sea-beaten hill in the neighbourhood of Mallus and the mouth of the Pyramus, and Karadash is the only hill near the Aleian plain which borders the seacoast.
2. Mallus was upon a height near the Pyramus, as Euphorion, Scylax, Strabo, Stephanus, and Mela, all indicate, and not far from the sea-coast, as appears from its being noticed in the Periplus of Scylax, as well as in the Stadiasmus.
3. Strabo and Ptolemy agree in naming the Pyramus before Mallus in proceeding from west to east.
4. This position of Megarsus, the Pyramus, and Mallus, agrees perfectly with the proceedings of Alexander, as related by Strabo, Arrian, and Curtius. Alexander having sent his horse under Philotas from Tarsus across the Aleian plain to the Pyramus, marched the infantry from Soli along the sea-coast to Megarsus; from whence, after having sacrificed to Minerva Megarsis, he proceeded to Mallus, which it appears that his army did not enter until they had thrown a bridge across the Pyramus.

¹³ Leake 1824, 215

It is further remarkable, in reference to the site of Mallus, that the sailing distance in the Stadiasmus from Mallus to Soli, accords precisely with that of Artemidorus from the Pyramus to Soli, namely 500 stades, which is very near the truth; and that the description which the Stadiasmus gives of the navigation is exactly confirmed by the form of the intermediate coast, namely, that it trended first to the southward, and then to the north-westward.”

Bu saptamalara bakarak Laeke'in de Mallos ve Magarsos'u, Pyramos Nehrinin ağzına yakın farklı tepeler üzerinde lokalize etmek istediği, Mallos'u Pyramos Nehrinin doğusunda aradığı anlaşılmaktadır.

Mallos ve Magarsos'dan söz eden kaynaklarda adı geçen üçüncü yerleşim Pyramos kıyısındaki Antiokheia'dır ve ilk ikisi ile girift bir ilişki içindedir.

Pyramos kıyısındaki Antiokheia'nın lokalizasyonu tıpkı Mallos gibi tartışmalıdır ve bir görüşe göre Magarsos ile eşitlenmelidir¹⁴. Hatta “Magarsos'taki bu yeni kentin, Mallos'un gücünü azaltıp, yıkmak niyetiyle kurulmuş olabileceği” bile düşünülmüştür¹⁵. Bunun yanı sıra, Antiokheia isminin ilk kez IV. Antiokhos devrine ait yazıtlarda görülüyor olduğu, ancak harf karakterine göre MÖ 3. yy'a ait olması gereken bir yazıtta da bu isimle karşılaştığı belirtilmektedir. Bu ipuçlarına göre yapılan çıkarımlarda şu sonuca ulaşılmıştır: MÖ 246-197 yıllarında Ptolemaios kontrolünde olduğu kabul edilen bu bölgedeki bir yerleşime ancak MÖ 250 yılı gibi erken bir tarihte (Seleukoslara ait olan) bu isim verilmiş olmalıdır¹⁶.

Bir diğer görüşe göre ise; bazı yazıtlarda adı geçen “Pyramos kıyısındaki Antiokheia'nın halk meclisi” ifadesi, Mallos'un yerel yönetim organını tanımlamaktadır¹⁷. Kısacası bu görüşe göre, Pyramos kıyısındaki Antiokheia'nın aslında Mallos kenti olduğu kabul edilmelidir. Bu görüşü destekleyen önemli parametrelerden biri, MÖ 2. yy.'da Seleukos kralı IV. Antiokhos'un bazı kentlerin ismini değiştirmesi ve bu kapsamda Mallos'a da Antiokheia isminin verilmiş olmasıdır¹⁸.

Pyramos kıyısındaki Antiokheia konusundaki görüş ayrımına neden olan ve aynı zamanda akılları karıştıran en önemli ifade Stadiasmus'ta yer almaktadır. Burada, Mallos ile Antiokheia'nın birbirinden farklı kentler olduğu, aralarında 150 stadia mesafe bulunduğu aktarılır. Yine Stadiasmus'ta, Mallos kentinin, Didylis

¹⁴ Imhoof-Blumer 1883, 93-95.

¹⁵ “It seems highly probable that Antioch on the Pyramus, like those on the Cydnus and the Sarus, was founded by Antiochus Epiphanes at this time as part of his scheme for pacifying and reorganising Cilicia. It is possible that this new city was founded at Magarsos with the intention of depreciating and ruining Mallos.” Ramsay 1907, 165.

¹⁶ Heberdey-Wilhelm 1896, 7, no. 14; Morkholm 1966, 116-117 n. 6; Ayrıca bk. Cohen 1995, 360.

¹⁷ Sayar 2004, 219 n. 11; Sayar 2008, 403

¹⁸ Savalli-Lestrade 2005, 25; Sayar 1998, 412; Sayar 2008, 402 n. 10.

olarak anılan ikiz adlardan 100 stadia uzakta yer aldığı da aktarılmaktadır¹⁹. Bu bilgilere bağlı olarak Müller, Antiokheia kentinin, Mallos ile Mopsuestia kentleri arasında konumlanması gerektiği hakkında düşünceler olduğuna değinir²⁰. Bu denli net rakamlar verilerek kentlerin yeri tanımlanmış olmasına rağmen, Stadiasmus'taki ifadeler diğer antik yazarların verdiği bilgilerle çelişmektedir. Özellikle Mallos'un denize uzaklığının 100 stadia olarak gösterilmesine kuşkuyla yaklaşmak gerekmektedir.

19. yy.'dan itibaren, Mallos hakkındaki bu bilgiler üzerine yorum yapan araştırmacılar farklı sonuçlar ortaya koymuşlardır. Imhoof-Blumer bazı yazıtlara ve Stadiasmus'a dayanarak, Antiokheia ile Mallos'un farklı kentler olduğunu düşünmüş; Karataş'ı Magarsos olarak tanımlamış; iç kısımda ve Pyramos kıyısında bir kent olan Mallos'un limanının ve kutsal alanının Magarsos olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Seleukos kralı IV. Antiokhos döneminde, Magarsos'un ilk kez şehir statüsü elde ettiği, isminin de Pyramos kıyısındaki Antiokheia olarak değiştirildiği önerilmiştir²¹.

Heberdey ve Wilhelm, II. Demetrios dönemine ait sikkelerde, kentin isminin Mallos olarak kullanıldığını hatırlatmaktadırlar. Ayrıca Karataş'ta bulunan bir yazıt üzerindeki "Magarsos halkı" ifadesini referans göstererek, Imhoof-Blumer'in yanı sıra Beaufort ve Leake'in de iddia ettiği, Karataş-Magarsos eşitlemesinin yerinde bir öneri olduğunu söylerler. Stephanos Byzantinos'un Magarsos'u anlatırken tasvir ettiği yüksek tepenin Karataş ile uygun olduğuna dikkat çeken Heberdey-Wilhelm, Antiokheia'nın Magarsos olması gerektiğini, Mallos'un biraz daha doğuda aranması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Bununla birlikte Heberdey-Wilhelm, araştırma yaptıkları tarihlerde, tepeliklerin ardında araştırmayı engelleyecek büyük bir bataklık olduğunu, Mallos'un kurulu olduğunu tahmin ettikleri bu bölgeyi araştıramadıklarını not etmişlerdir²².

Antik kaynakların verdiği yetersiz (hatta çelişkili gibi görünen) bilgiler ve ayrıca arkeolojik kalıntıları saklayan alüvyon dolgu nedeniyle Ovalık Kilikia'nın bu bölümündeki yerleşimlerin lokalizasyonu yüzyıllardır yapılamamaktadır. Bu iki hususun da baş sorumlularından biri Pyramos Nehridir. Pyramos'un sık sık yatak değiştirmesi ve taşıdığı alüvyonun yoğunluğu, antik çağdan bu yana

¹⁹ "A Didylis insulis ad urbem Mallum nomine stadia 100" ve "A Mallo ad Antiochiam juxta Pyramum fluvium stadia 150", Stadiasmus Maris Magni 162-163.

²⁰ "Ἀντιόχειαν ἐπὶ Πυράμου... Mediterraneam urbem inter Mallum et Mopsuestiam sitam significari nonnulli putarunt", Stadiasmus Maris Magni 163 (Müller 1855, 480); Konu ile ilgili olarak bk. Cohen 1995, 361. İki kent arasındaki mesafenin 59 stadia olarak kaydedilmiş versiyonu hakkında bk. Magie 1950, 1150.

²¹ Imhoof-Blumer 1883, 93-95. Konuyla ilgili yorumlar için bk. Ramsay 1907, 165; Magie 1950, 1149; Robert 1951, 257; Jones 1971, 197; Gough 1976, 547 (Mallos); Curty 1995, 207; Cohen 1995, 361; Sayar 2008, 403; Tempesta 2005, 63 n. 18.

²² Heberdey-Wilhelm 1896, 9-10.

hem yerleşimlerin gömülmesine ve hem de yazarların tarif ettiği topografyanın değişmesine yol açmıştır. Bu nedenlere bağlı olarak lokalizasyonla ilgili yapılan saptamalar ve yorumlar da farklılık göstermiştir.

Bossert'in Arkeolojik Tespitleri

1949 yılında bölgede araştırma yapan Bossert'in, arkeolojik verilere dayalı olarak iddialı bir lokalizasyon önerisi yaptığı görülmektedir. Bilim dünyasında büyük ölçüde kabul görmüş olan Bossert'in raporunda, Mallos antik kentinin, Karataş ilçesine bağlı Kızıлтаhta köyü civarında (fig. 2) aranması gerektiği belirtilmektedir²³. Bu köyün birkaç km. kuzeyinde yer alan Terkeşhan Çiftliği arazisinin de Mallos kent merkezinin yayılım alanı olabileceği değerlendirilmiştir²⁴.

Bossert'in önerisine dayanak teşkil eden verilerden biri; Kızıлтаhta civarında, *Flavia Procla* şerefine bir Heroon inşa ettirildiğini anlatan bir yazıtın bulunmuş olmasıdır. Bu yazıtta, Heroon'u Mallos kentinin yaptırdığı ifade edilmektedir. Dolayısıyla Mallos'un bu civarda aranması gerektiği sonucu çıkarılmıştır. Bossert, Kızıлтаhta Köyündeki Akdeğirmen köprüsünün de (fig. 3) Mallos antik kentinden günümüze kalan bir yapı kalıntısı olduğunu düşünmektedir²⁵.

Kızıлтаhta Köyü Mallos Olabilir Mi?

Bossert'in söz ettiği yazıtın buluntu yeri Kızıлтаhta köyü civarında tespit edilmiş olsa da²⁶, hem Karataş'ta ve hem de ovanın değişik noktalarında, içinde Mallos adı geçen benzer yazıtlara rastlanmıştır²⁷:

“Karataş ilçesinde yıllardır yapılmakta olan çalışmalar sırasında bu ilçenin köylerine dağılmış durumda çok sayıda onur yazıtı saptanmıştır. XIX. yüzyıldan beri bu bölgede yapılan araştırmalar sırasında saptananlarla birlikte onur yazıtlarından 8 adedi Mallos 12 adedi Antiokheia halk meclisleri tarafından diktirilmiş olduklarını belirten ifadeler ile başlamaktadırlar.”

Bu durum, Mallos'u Kızıлтаhta civarında lokalize etmekten ziyade, Mallos'un geniş bir teritoryal alana sahip olduğu şeklinde yorumlanmalıdır. Zira Mallos'un hinterlandında, merkezi Mallos olan geniş bir coğrafyanın Strabon tarafından

²³ Bossert 1950, 661 vd.

²⁴ Diğer lokalizasyon önerileri hakkında bk. Sayar vd. 1993, 144; Sayar, 2008, 401 vd.

²⁵ Flavia Procla şerefine inşa ettirilen Heroon'a ait yazıt ve Akdeğirmen köprüsü için bk. Bossert 1950, 662. Ayrıca Sayar vd. 1993, 143 n. 13 (Bugün Akdeğirmen olarak tanımlanan yerdeki köprünün Roma İmparatorluk devrine tarihlenebilecek birkaç kemeri henüz ayakta. Ancak köprünün Osmanlı devrinde birçok kereler yenilediği ve 18. yüzyılda su değirmenleri eklendiği anlaşılmaktadır.).

²⁶ Bossert 1950, 662.

²⁷ Sayar 2008, 401. Ayrıca bk. Dagron-Feissel 1991, 334.

Mallotis (Μαλλῶτις²⁸, territory of Mallos) olarak tanımlandığı bilinmektedir. Bu nedenle Μαλλῶτις sınırları içinde, Mallos kentinin adının geçtiği yazıtlara her noktada rastlanabileceği ve bunun bir sürpriz olmayacağı kabul edilmelidir. Kızıлтаhta köyünü de bu kapsamda değerlendirmek uygun olacaktır.

Bununla birlikte Μαλλῶτις bölgesinde bulunmuş olan yazıtların, Antiokheia ad Pyramos ile Mallos'un aynı kent olup olmadığı tartışmalarına bir ölçüde açıklık getirdiği düşünülebilir. Aynı ovada bulunmuş olan bu yazıtlar, Antiokheia ile Mallos kentlerinin ne denli iç içe olduğuna işaret ediyor olması açısından ayrı bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda, Stadiasmus'un verdiği bilginin doğruluğu da tartışılır hale gelmektedir. Zira Stadiasmus'ta, bu iki kentin arasında 150 stadia olduğu söylenmekte, bu mesafe de yaklaşık 23 km'ye karşılık gelmektedir. Bir kentin teritoryal alanında, 23 km uzaktaki bir başka kente ait çok sayıda onur yazıtının bulunması pek açıklanabilir bir durum değildir. Bu nedenle bu yazıtların tümünün aynı kente ait olabileceği ve Antiokheia ad Pyramos kenti ile Mallos'un eşitlenmesi gerektiği hipotezi güçlenirken, Stadiasmus'ta aktarılan ve diğer antik kaynaklarla çelişen bu ifadede bir karışıklık olabileceği ortaya çıkmaktadır.

Mallos'un lokalizasyonu ile ilgili olarak Bossert'in işaret ettiği ve Roma dönemine ait olduğu önerilen Akdeğirmen köprüsünün²⁹ de Mallos kent merkezine işaret edip etmediği hakkında kesin ifadeler kullanmak mümkün değildir. Bu köprüyü, Mallos kent merkezine değil Μαλλῶτις coğrafyasına ulaşan yollardan biri olarak tanımlamak daha anlamlı olabilir. Dolayısıyla bu geniş teritoryal bölgede Mallos kent merkezinin nerede olduğu hala gizemini korumaktadır.

Kızıлтаhta köyünün kuzeyindeki Terkeşhan Çiftliği arazisinde kayalara oyulmuş oda mezarlar da, bu alanın Mallos kentinin nekropol alanı olarak kullanıldığı şeklinde yorumlanmıştır. Ancak bu mezarların çevresinde Roma ve Bizans buluntularından daha erkene tarihlenebilecek bir veriye rastlanmamıştır³⁰. Bu nedenle bu nekropol alanı da Kızıлтаhta ve Terkeşhan yöresini Mallos kent merkezi olarak tanımlamak için yeterli gerekçe kabul edilemez. Bu nekropolde, Mallos'un periferisinde var olan ve yine Mallos'a bağlı küçük bir yerleşime ait mezarların bulunduğu düşünülebilir. Nitekim kireçtaşı formasyonunun uzantısı olan alanlar boyunca bu tip nekropollere çok sık rastlanır. Bunların en nitelikli ve en kalabalık örnekleri, Karataş Burnu ile Bebeli arasında uzanan, kıyıya paralel tepelerin üzerinde yer almaktadır (fig. 4).

Bu gerekçelerle, Bossert'in Kızıлтаhta köyü civarında tespit ettiği yazıtı, köprüyü ve Terkeşhan nekropolünü, Mallos'u lokalize edebilmek için yeterli kanıtlar olarak kabul etmek mümkün görünmemektedir.

²⁸ Strabon XIV.5.17; Ayrıca bk. MacBean 1773, Mallus maddesi; Beaufort 2002, 290-291.

²⁹ Bossert 1950, 662; Hellenkemper – Hild 1990, 337.

³⁰ Hellenkemper – Hild 1990, 337.

Bossert'in işaret ettiği konulardan bir diğeri ise, çevre köylerde kullanılmış olan antik yapı taşlarının Kızıлтаhta civarından götürülmüş olabileceğidir³¹. Ancak bu konuda da kesin bir saptama yapmak söz konusu değildir. Zira yöre sakinlerinden alınan bilgilere göre, aynı geniş ovada yer alan ve daha önce literatüre hiç girmediği anlaşılan çok sayıdaki antik yerleşime ait kalıntıların tarla açmak için talan edildiği, bu yerleşimlere ait taşların çok uzun zamandan bu yana taşındığı ve ovanın değişik bölgelerindeki yapılarda kullanılmış oldukları anlaşılmaktadır. Karataş'taki Magarsos antik yerleşiminin bile bu olaydan nasibini aldığı ifade edilmektedir. Talan edilen antik yerleşimlerden bazılarını bulmak belki artık mümkün olamayacaktır. Bu nedenle, Ovalık alandaki köylerde karşılaşılan antik yapı malzemelerinin hangi örenden taşınmış olduğu konusunda net bir çıkarım yapmak olanaklı görünmemektedir. Dolayısıyla günümüz köylerinde karşılaşılan antik yapı taşlarının sadece Kızıлтаhta bölgesinden götürüldüğü ya da sadece Kızıлтаhta civarında antik bir yerleşime ait olabilecek kalıntıların var olduğu gibi saptamaların hatalı sonuçlara yol açabileceği ortaya çıkmaktadır.

Pyramos Nehrinin tarih boyunca pek çok kez yatak değiştirmiş olması nedeniyle Mallos kentinin, “*günüümüzdeki*” nehir yatağı dikkate alınarak mı yoksa bugünkü nehir yatağından bağımsız olarak mı aranması gerektiği de diğer bir tartışma noktası olarak durmaktadır. Yoğun yağışlarla birlikte gelen taşkınlar sırasında, özellikle sahile yakın düzlüklerde, eski nehir yatakları hala izlenebilmektedir³². Bu durum Mallos kentinin lokalizasyonu için önem taşımaktadır zira kentin nehre olan konumu hakkında bir fikir birliği oluşmuş değildir.

Kısaca hatırlamak gerekirse; Ptolemaios, Mallos'u Pyramos'un doğusuna yerleştirir³³. Q. Curtius Rufus, İskender'in Magarsos'tan Mallos'a bir köprü aracılığıyla ulaştığından söz etmektedir³⁴. Rufus'un bu ifadesinin, Mallos kentinin Pyramos'un sol (doğu) kıyısında yer aldığı şeklinde yorumlanması gerektiği düşünülmüştür³⁵.

Heberdey-Wilhelm de Mallos'u Pyramos Nehrinin doğusunda aramak gerektiğini vurgulamışlardır³⁶. Bossert ise Mallos'u Pyramos'un batı kıyısına yerleştirmektedir³⁷. Magie ve Sayar da bu son görüşü desteklemekte ve kenti Pyramos'un sağ kıyısında (batı) aramak gereğine dikkat çekmektedirler³⁸.

³¹ Bossert 1950, 662.

³² Harita Genel Komutanlığının topografya haritalarında var olan bu bilgiler için bk. Emre – Duman 2011, No:34.

³³ Ptolemaios, *Cosmographia* 1467; MacBean 1773, Mallus maddesi .

³⁴ Q. Curtius Rufus, III. chap. 7, 16.

³⁵ Magie 1950, 1149 n. 32.

³⁶ Heberdey – Wilhelm 1896, 10.

³⁷ Bossert 1950, 66.2

³⁸ Magie 1950, 274; Sayar 1999, 780, Mallos maddesi; Sayar 2008, 403.

Pyramos Nehrinin Yatak Değişiklikleri

Şüphesiz ki bütün bu bilgiler, Pyramos'un zaman içinde çok kez yatak değiştirmiş olması nedeniyle dikkatle ele alınmalıdır. Bugün Ceyhan (Pyramos) nehrinin denize aktığı mevcut yatağın yanı sıra, 19. yy. ve 20. yy.'ın ilk yarısında bugünkü yatağın doğusundaki Yumurtalık Lagününden³⁹, daha önceleri ise batıdaki Akyatan gölünden denize karışmakta olduğu anlaşılmaktadır (fig. 5).

Bu döngünün tarih boyunca ne kadar sık tekrarlandığını ve kaç kez yaşandığını anlayabilmek oldukça güçtür. Mallos hakkında fikir beyan eden araştırmacılar, gezginler veya antik yazarların çoğu Pyramos'un yatak değiştirdiğinden ve eski yatakların varlığından söz etmektedir. Dolayısıyla Pyramos'un eski yatağının hangisi olduğunu anlayabilmek mümkün olamamaktadır. Yatak değişikliği sürekli yaşandığı için, bütün güzergahlar zamanla "eski yatak" durumuna düşmektedir. Dolayısıyla net bir nirengi noktası yoktur ve hangi antik yazar döneminde Pyramos'un hangi yataktan aktığını şimdilik tespit etmek de mümkün değildir. Mallos kentinin yeri net olarak anlaşıldıktan sonra Pyramos Nehrinin, hangi antik yazar döneminde, kentin hangi yönünden aktığı hakkında bir tahminde bulunmak daha olasıdır.

Kısacası, kentin nehir ile konumu üzerine yapılan farklı tahminlerin, Pyramos'un sıkça yatak değiştirmesinden kaynaklandığı görülmektedir. Bu nedenle, lokalizasyon yaparken, Mallos kentinin Pyramos'un hangi yakasında olduğu noktasından harekete başlamanın pek yardımcı olmayacağı ortaya çıkmaktadır.

Bu bağlamda Karataş Ovasındaki farklı noktaların, değişik zamanlarda Pyramos Nehrine yataklık etmiş veya nehir yatağının yakınında kalmış olabileceği anlaşılmaktadır⁴⁰. Dolayısıyla Mallos kentinin, bu geniş ovanın herhangi bir yerinde bulunabileceği ve Kızıлтаhta Köyündeki Akdeğirmen Köprüsünün de Mallos kent merkezine işaret etmekten ziyade, kıyı ile iç kesimler arasındaki ulaşımı sağlayan bağlantılardan sadece biri olabileceği; başka yol güzergahlarının da bulunabileceği ihtimalleri göz ardı edilmemelidir.

İngiliz deniz kuvvetlerinin 20. yy. başında hazırlamış olduğu detaylı bir çalışma da bu tespiti desteklemektedir⁴¹. Bu çalışmada Karataş'ı çevre yerleşimlere bağlayan birkaç önemli güzergah not edilmiştir. Bunlardan biri Karataş'ı kuzey ve batıya bağlayan ve kendi içinde ikiye ayrılan rota olup, Adana ve Mersin yönüne giden yoldur. Bu yol üzerinde, Mağarsos burnunun 8 km kuzey doğusunda, Taşköprü adıyla bilinen (fig. 6) bir köprü daha bulunmaktadır:

³⁹ Leake 1824, 215; Magie 1950, 1149-1150; Erol 2003, 64; Harita için bk. Emre – Duman 2011, No: 34.

⁴⁰ Pyramos Nehrinin güçlü akıntısı, taşıdığı alüvyonun yoğunluğu ve denize döküldüğü noktanın değişkenliği hakkında bk. Beaufort 2002, 284-285, 292; Barker 1853, 140-141; Magie 1950, 1149-1150.

⁴¹ Handbook of Asia Minor 1919, 206-212.

“Cross stone bridge over swampy ground in ancient bed of Ceyhan river at foot of low Karataş hills and continue NNW and then N.”⁴².

Taşköprü üzerinde yoğun tadilat izleri görülse de, ilk yapım evresinin antik döneme uzanacağı tahmin edilebilir.

İngilizlerin not ettiği diğer güzergah, kuzey-kuzey doğu istikametine uzanan ve Misis’e (Mopsuestia) ulaşan yoldur. Kesik köy, Kızıлтаhta ve Abdioğlu köylerinin bu güzergah üzerinde olduğu kaydedilmiştir. Bir diğer güzergah ise Bahçe, Bebeli ve Kaldırım üzerinden geçip, deniz kıyısına paralel bir şekilde Karataş’ı doğuya bağlayan yoldur. Bu yol vasıtasıyla Karataş’tan Yumurtalık (Aegeai) bölgesine ulaşıldığı aktarılmaktadır. Bu bilgilerin (antik çağ için ne denli geçerli olacağı tartışmalı bir konu olmakla birlikte) Magarsos limanını ve Mallos kentini çevreye bağlayan güzergahlar hakkında bazı çıkarımlar yapmaya yardımcı olacak ipuçları verdiği düşünülebilir.

Magarsos-Mallos İlişkisi

Mallos’un lokalizasyonu yapılırken dikkate alınması gereken bir başka önemli nokta ise, Magarsos’un MÖ 2. yy.’da Mallos’a ait bir kutsal alan ve liman olduğunun düşünülmesidir. Bu son derece isabetli bir tanımlamadır. Magarsos limanının yeri bugün net olarak bilinmektedir⁴³. Athena Magarsia (fig. 7) tapınağı da aynı noktadadır ve yeri de tahmin edilebilir durumdadır⁴⁴.

Bossert’in Mallos olarak önerdiği Kızıлтаhta köyü ile Athena Magarsia tapınağı (ve liman) arasındaki mesafe yaklaşık 25 km’dir (fig. 2). Bu durum, Atina kenti ile Eleusis kutsal alanı (31 km) veya Milet kenti ile Didim kutsal alanı (17 km) arasındaki ilişkiye benzetilmiştir⁴⁵.

Konu sadece kent merkezi ile kutsal alan arasındaki mesafeden ibaret olsaydı bu benzetme kabul edilebilirdi. Zira kutsal alana yapılan ziyaretlerin özel günlerde veya ihtiyaç doğduğunda gerçekleştirildiği düşünülürse, aradaki mesafenin önemli olmayacağı düşünülebilir. İbadet amaçlı durumlarda, aynı gün içinde kentten tapınağa gidiş geliş yapmak şart olmayabilir ki Atina ve Milet örneklerinde verilen mesafelerin aynı gün içinde kat edilmesi zaten söz konusu değildir.

Kent merkezi ile liman arasındaki mesafenin 25 km olması ise pek çok problemi de beraberinde getirecektir. Nitekim limanla kent merkezi arasında süreklilik gerektiren yoğun bir trafik ve buna bağlı organik ilişkiler bulunur. Dolayısıyla kentle liman arasındaki mesafenin daha kısa olması beklentisi ortaya çıkmaktadır.

⁴² Handbook of Asia Minor 1919, 208-209.

⁴³ Karataş Burnu, Dört Direk Mevki, bk. Bossert 1950, 661.

⁴⁴ Sayar 2000, 111; Plan çizimi için bk. Rosenbauer – Sayar 2007, 171, Lev. 10.

⁴⁵ Robert 1951, 257; Hellenkemper – Hild 1990, 335.

Bunun şart olmadığı ve antik çağda kent merkezi ile liman arasında uzun mesafelere rastlandığı da bilinir. “*Dış liman*” olarak gösterilen ve kent merkezine uzak olan bu tip limanların önemli örnekleri de vardır. Örneğin Roma şehri ile Ostia limanı arasında uzun bir mesafe bulunmaktadır. Ancak bu durum şu şekilde açıklanmıştır:

“Gelişme için gerekli olan denizlere ve büyük nehirlerle açılma imkanı da her şehir için bulunamıyor ya da mümkün olamıyordu... Roma şehrinin bizzat kendisi bu konuda çarpıcı bir örnektir. Roma, deniz kıyısındaki Ostia’dan 15-20 mil (24-32 km) içeridedir. Ancak Ostia’nın ticari bir liman olarak gelişmesinden çok önce, Roma İtalya’yı fethetmiş ve Kartaca’yı ele geçirmiştir...”⁴⁶.

Bir başka ifadeyle, Roma kenti büyük bir devlete döndükten sonra Ostia limanı ile arasındaki uzun mesafe problem olmaktan çıkmıştır. Ayrıca dev bir imparatorluk haline dönüşen Roma’nın kent merkezinde bir nehir limanının inşa edildiği, Ostia’nın dışında inşa edilen diğer limanlar, kanallar ve yollarla muhteşem bir bağlantı ağı yaratıldığı bilinmektedir.

Benzer kanal ve yol sistemlerine, Orontes üzerindeki Antiokheia gibi yine denize uzak bir kentte veya Aleksandria gibi, hinterlandında Nil nehri bulunan bir kentte de rastlanır⁴⁷. Bunların da büyük imparatorlukların dev başkentleri olduğu hemen dikkati çekmektedir.

Pergamon ile Elaia limanı arasında da 25 km’lik uzun bir mesafe bulunmaktadır ancak Pergamon’un da güçlü imkanlara sahip önemli bir krallığın başkenti olduğu unutulmamalıdır.

Mallos kent merkezi ile liman arasında ise herhangi bir mühendislik çalışması veya bir nehir limanı bilinmemektedir. Ayrıca Mallos bir imparatorluk başkenti değildir ve dolayısıyla gücü veya yapabilecekleri de dev başkentlerle karşılaştırılmamalıdır⁴⁸.

Bu bağlamda Mallos kent merkezi ile liman arasında 25 km mesafe olması, öncelikle güvenlik zafiyetleri ortaya çıkaracaktır. Limanda demirlemiş olan askeri veya ticari gemiler, kent merkezinden çok uzakta oldukları için savunmasız kalacaklardır. Limanın kendisi ve savunmasız kalan gemiler gibi, limanla kent arasındaki uzun yol da kontrol edilebilir olmaktan çıkacaktır. Limanda çalışıp kent merkezinde ikamet etmek mümkün olmayacaktır. Zira aradaki mesafe “en

⁴⁶ Finley 1973, 129.

⁴⁷ Keay 2012, 33 vd.

⁴⁸ Mallos ile Tarsus arasında arazi anlaşmazlığı nedeniyle çıkan bir çatışmaya değinen Dio Chrysostomos, Tarsus’lulara, kendilerinden güçsüz bir düşmana karşı daha sabırlı davranmaları gerektiğini öğütlemetedir, Dio, 34. 11, 14. Ayrıca eyalet başkenti olan Tarsus, adli ve dini konular nedeniyle Mallos’luları Tarsus’a gelmeye zorlayan bir tutum takınmıştır, Dio, 34. 47-48. Bu anekdotlar, Mallos’un gücü ve yapabileceklerinin ölçüsü hakkında bir fikir vermektedir.

iyi ihtimalle” beş saatlik bir yürüyüşle kat edilebilecek kadar uzundur. Bu yolu dönmek için de aynı süreyi hesaba katmak gereklidir. Aslında aynı durum limanla ilişkili her türlü günlük aktivite için geçerlidir.

Bütün ticaretin liman üzerinden döndüğü ve ulaşım araçlarının yetersizliği dikkate alınırca, günlük hayatın vazgeçilmez bir parçası olarak tanımlanabilecek liman ile kent arasındaki mesafenin antik çağda bugün olduğundan çok daha ciddi şekilde önem taşıdığı ve sıkıntılara yol açabileceği ortaya çıkmaktadır⁴⁹.

Aradaki mesafenin 25 km olduğu kabul edilecek olursa, Mallos kenti ile limanın organik bağı kalmayacaktır. Böyle bir durumda, limana gelen ticari bir ürünün aynı gün içinde kara yoluyla kent merkezine ulaştırabilmenin de zorlukla mümkün olabileceği düşünülmelidir. Tıpkı diğer insanlar gibi, tüccarların da aynı gün içinde bu mesafeyi gidip geri dönmeleri söz konusu olamayacaktır⁵⁰.

Kısacası Roma; Antiokheia, Aleksandria ve Pergamon kentleri oldukça sıra dışı örneklerdir. Mallos kent merkezi ile limanı arasındaki ilişkiyi açıklayabilmek için bu örnekleri değil, yakın çevreden yani Kilikia bölgesinde benzer standartlara sahip kentleri dikkate almak daha anlamlı olacaktır. Bu bağlamda özellikle MÖ 5 ve 4. yy’larda Perslerin Kilikia bölgesinde sikke bastığı kentleri önemli referanslar olarak göstermek mümkündür. Zira bu kentler Persler tarafından etkin biçimde üs olarak kullanılan limanlardır ve liman kavramının antik çağda bu bölgede ne ifade ettiğine de işaret etmektedir. Perslerin Mallos dışında kullandığı diğer liman kentleri: Issos, Tarsus, Ingira, Soli, Holmi, Aphrodisias, Kelenderis ve Nagidos’tur⁵¹. Tarsus dışındaki merkezlerin de denize sıfır noktasında buldukları hemen dikkat çekmektedir (fig. 8). Tarsus’un meşhur limanının sınırları ise hala net olarak anlaşılabilmiş değildir. Bununla birlikte Tarsus limanı, Kydnos nehrinin (Berdan) taşıdığı alüvyonlar nedeniyle kullanılamaz duruma geldikten sonra bile, Tarsus Gözlükule’nin denizden uzaklığı bugün 16 km civarındadır. Jeolojik çalışmalar, geçmişte Tarsus limanını oluşturan körfezin oldukça içeriye girdiğine ve Tarsus kent merkezi ile deniz arasındaki mesafenin antik dönemde sadece 2-3 km civarında olduğuna işaret etmektedir⁵².

Kilikia’daki bu örneklerle bakarak, denize 25 km uzakta olan Kızıлтаhta köyündeki antik yerleşimi bir liman şehri olarak tanımlamak, isabetli bir tahmin gibi

⁴⁹ Mallos kentine Pyramos Nehri üzerinden ulaşılabilirdiği de bilinmektedir, bk. Pseudo-Skylaks, Periplous, 102. Bununla birlikte bütün ulaşımın nehir üzerinden gerçekleştiğini ve kara yolunun kullanılmadığını iddia etmek söz konusu olamaz.

⁵⁰ Düzenli Roma yollarında katırların çektiği iki tekerlekli yük arabalarıyla yapılan yolculukların hızının saatte 2,5 ila 3,5 mil (4 ila 5,5 km) olduğu hakkında bk. Casson 2008, 19. Ayrıca ancak iyi bir yürüyüşçü için, bir günlük yolun 30 mil (48 km) olduğu konusunda bkz age, 61.

⁵¹ Casabonne 2004, 123; Durukan 2015, 32.

⁵² Güler 2012, 436-438, fig. 1-2; Antik çağda Kydnos nehri üzerinden Tarsus kent merkezine ulaşılabilirdiği hususunda bk. Plutarkhos, Marcus Antonius, XXVI.

görünmemektedir. Bu durum, 25 km'lik mesafenin Kilikia bölgesinde kabul edilebilir olmanın ötesinde bir uzunluk olduğu ve Mallos kent merkezinin Kızıлтаhta köyü civarında değil, kıyıya daha yakın bir noktada aranması gerektiği konusundaki beklentileri güçlendirmektedir⁵³.

Kızıлтаhta köyünün Mallos kent merkezi olarak kabul edilmesini zorlaştıran önemli detaylardan biri de, bu köy çevresinde bulunmuş olan seramiklerdir. Mallos'un Hellenistik dönemde ve hatta Pers döneminde önemli bir kent olduğu bilinmektedir. Kızıлтаhta çevresinde Roma ve Bizans dönemlerine ait seramikler bulunmuş olmasına rağmen, daha erken evrelere ait hiç seramik olmaması⁵⁴, Mallos'u bu köy civarında lokalize etme konusunda yine soru işaretleri yaratmaktadır.

Sonuç olarak, Kızıлтаhta Köyünün (veya bunun da birkaç km. kuzeyinde yer alan Terkeşhan Çiftliği arazisinin) Mallos olarak lokalize edilmesinin ne denli isabetli bir öneri olduğu sorgulanır hale gelmektedir.

Yeni Arkeolojik Buluntular

Mallos'un kent merkezini lokalize edebilmek için yapılan incelemelerde, Küçük Karataş, Gökaya ve Çakırören köylerinde arkeolojik buluntuların varlığı tespit edilmiştir. Alüvyon dolgunun yoğunluğu ve yüksekliği nedeniyle toprak üzerinde karşılaşılan mimari buluntular bütünlük göstermemektedir ve dağınık durumdadır. Bunlar arasında dağılmış yapılara ait mermer plakalar ve mimari bloklar ile sütun tamburlarını saymak mümkündür. Ayrıca içinde kent ismi geçmeyen birkaç onur yazıtı da görülmektedir (fig. 9).

Küçük Karataş köyündeki pek çok modern yapıda da, antik yapı taşlarının spolien malzeme olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Köy evleri ve istinat duvarları bu malzemeler kullanılarak inşa edilmiştir (fig. 9g).

Şüphesiz ki ovadaki pek çok köyde, değişik antik merkezlerden taşınan yapı taşlarıyla inşa edilmiş evlerle karşılaşmak mümkündür. Bu yapı taşlarının nereden geldiğini netleştirmek bugün pek mümkün olamamaktadır ve bu nedenle bu parametre tek başına Mallos'u lokalize etmeye yeterli bir kanıt olarak değerlendirilemeyecektir. Ancak Küçük Karataş civarında, tarımsal faaliyetler nedeniyle yüzeye yayılmış olan yoğun seramik buluntularla da karşılaşmıştır. Üstelik Hellenistik dönem ve öncesine ait çok sayıda seramiğin, geniş bir alana yayıldığı gözlenmiştir.

⁵³ Örneğin Tarsus limanı, Kydnos Nehri tarafından taşınan alüvyonlar nedeniyle dolduktan sonra, kent merkezi denizden yaklaşık 15 km içeride kalmıştır. Tarsus önce Karaduvar (Ankhiale) limanını kullanmaya başlamış, sonra kendisine daha yakın olan Kazanlı (Aulai) limanını kullanmıştır. Karaduvar ile Kazanlı arasındaki mesafe sadece 4 km'dir ve bunun dışında ayırt edici bir farkları yoktur. Ancak mesafenin kısalmasının, kent için önem taşıdığı anlaşılmaktadır.

⁵⁴ Bossert 1950, 662; Williams 1954, 161.

Karataş burnundan Kızıtahta köyüne kadar uzanan ovalık alanda, şimdiye kadar Hellenistik veya daha erken dönemlere ait seramiklerin bulunabildiği bir başka uygun nokta olmadığı için, Küçük Karataş, Gökaya ve Çakırören köylerinin çevresi ayrıca önem kazanmaktadır. Arkaik veya Klasik döneme tarihlenebilecek dalga motifli bezemeye sahip kapalı kap parçalarının yanı sıra Hellenistik döneme ait Batı Yamacı seramikleri ve içe çekik ağızlı kaseler bu bölgede rastlanan yüzey buluntuları arasında yer almaktadır (fig. 10a).

Küçük Karataş çevresinde rastlanan önemli arkeolojik buluntular arasında gösterilebilecek Prehistorik dönemlere ait bir taş bıçak (fig. 10b), Kilikia'nın en eski kentlerinden biri olan Mallos'un nerede lokalize edilmesi gerektiği konusunda önemli ipuçlarından biri olarak tanımlanabilir.

Arkaik döneme ait olan primitif at ve binici figürinleri de bu kapsamda önemli buluntular arasında gösterilebilir⁵⁵ (fig. 11a, d).

Küçük Karataş, Gökaya ve Çakırören köyleri hakkında yöre sakinlerinden alınan sözlü bilgiler de oldukça dikkat çekicidir. Adı geçen köylerin çevresinde yapılan tarımsal çalışmalar sırasında, yörede kuşlu para olarak bilinen sikkelerle yoğun bir şekilde karşılaşıldığı hatta özellikle Çakırören ve Küçük Karataş köyleri çevresindeki bazı tarlalardan sadece bu sikkelerin bulunduğu aktarılmaktadır. Yöre halkının tarif ettiği, paylaşmaktan kaçındığı ancak yakinen tanıdığı bu sikkeler, Mallos kentinin MÖ geç 5 ve erken 4. yy.'larına ait kuğu figürü taşıyan sikke tipidir (fig. 12)⁵⁶. Kuğu figürlü sikkeler, karakteristik Mallos sikkeleridir⁵⁷.

Kuğu'nun ikonografideki yeri incelendiğinde özellikle Aphrodite ile ilişkisi olduğu görülmektedir⁵⁸ ve Mallos sikkelerindeki tasvirin de bu tanrıça ile ilişkisi olabileceği düşünülmüştür⁵⁹. Ancak kuğunun aynı zamanda Apollon kültüründe de önemli rolü olduğu göze çarpmaktadır⁶⁰. Mallos'ta bir Apollon kehanet ocağının olması bu bağlantıyı güçlendirmektedir⁶¹. Dolayısıyla Mallos sikkeleri üzerindeki kuğu figürünün Apollon ile ilişkili olabileceği de olasılıklar arasında yer almaktadır⁶².

Küçük Karataş, Gökaya ve Çakırören köylerinin halkı, bu karakteristik sikke tipini yakından tanımakta ve özellikle Çakırören köyünün kuzeyinde ve Küçük

⁵⁵ Arslan 2001, 215 vd.

⁵⁶ Tahberer 2005, 27, fig. 9a-b. Yöre halkıyla irtibat kuran ve bu bilgilere ulaşmamızı sağlayan Mersin Üniversitesi Arkeoloji Bölümü öğrencisi İrfan Temel'e çok teşekkür ederim.

⁵⁷ Hill 1900, cxvii.

⁵⁸ Berens 2009, 92.

⁵⁹ Tahberer 2005, 79.

⁶⁰ Berens 2009, 54, 124.

⁶¹ Strabon XIV.5.16.

⁶² Hill 1900, cxx, n. 3.

Karataş'ın güneyinde bunların yoğun olarak bulunduğu işaret etmektedir. Bu durum birkaç farklı açıdan büyük önem taşımaktadır: Mallos kentine ait bir sikke tipiyle yoğun şekilde karşılaşılıyor olmak, lokalizasyonu henüz yapılamamış olan kentin en azından yayılım alanına işaret eden çok önemli bir ayrıntıdır. Ancak bunun da ötesinde, sözü edilen örneklerin, Mallos'un en erken sikkelerinden birine işaret ediyor olması, eski kent merkezinin nerede aranması gerektiği hakkında bir öngörü geliştirebilmek açısından önem taşımaktadır.

Mallos kent merkezine işaret edebilecek bir diğer önemli buluntu ile Küçük Karataş'ın güney-güney batısında karşılaşmıştır. Burada, kourotrophos olarak tanımlanan ve kucağında bebek taşımakta olan başörtülü kadın figürinleri bulunmuştur (fig. 11b, c, e; fig. 13). Dar bir alanda, Roma dönemine tarihlenen bu terra cotta figürinlerin çok sayıda örneği görülmüştür.

Kourotrophos olarak bilinen bu figürinlerin Athena, Apollon, Hermes, Hekate, Aphrodite ve Artemis gibi tanrılarla ilişkisi bilinmektedir⁶³. Mallos'un Apollon bilicilik merkezi olması ve Athena'nın bu yöredeki en güçlü kült merkezinin Magarsos'ta bulunması, bu figürinlerin de Athena, Apollon, Aphrodite veya Artemis ile ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Ancak konunun net olarak anlaşılabilmesi için daha fazla bilgiye ihtiyaç hissedilmektedir.

Daha önce söz edilen Arkaik döneme ait primitif at ve binici figürinleri de aynı alanda tespit edilmiştir (fig. 11a, d). Herhangi bir mimari buluntu görülemiyor olmasına rağmen bu figürinler Arkaik dönemden itibaren burada bir kutsal alanın var olduğunu düşündürmektedir.

Bu arkeolojik buluntulara dayanarak Dördirek tepesinde lokalize edilen Magarsos kutsal alanı ve yerleşiminin yalnız olmadığı görülmektedir. Arkaik dönemden itibaren kutsal alanın kuzeyindeki yakın çevrede güçlü bir yerleşimin bulunduğu anlaşılmaktadır. Buluntuların harita üzerindeki dağılımına bakıldığında ise olası yerleşimin Akyatan gölünün doğu kıyısındaki Küçük Karataş, Gökaya ve Çakırören köylerinin bulunduğu hat üzerinde olduğu anlaşılmaktadır (fig. 5).

Jeomorfolojik Değişim ve Mallos'un Lokalize Edilmesi Gereken Bölge

Mallos'un lokalizasyonu konusunda, arkeolojik buluntuların yanı sıra coğrafi açıdan da ikna edici ipuçlarına ve değerlendirmelere ihtiyaç hissedilmektedir. Bu bağlamda önemle üzerinde durulması gereken detaylardan biri de jeomorfolojik değişimlerdir. Bu açıdan konuya yaklaşıldığında önemli saptamalar ve önemli sürprizlerle karşılaşmıştır.

⁶³ Lampsas 1984, 247.

Mallos'a ait olduğu şüphe götürmeyecek arkeolojik bulguların, kıyıya daha yakın bir coğrafyada tespit edilmesi büyük önem taşımaktadır. Zira Mallos'un liman ile organik bağlantı içinde olduğu göz ardı edilmemelidir. Bu bağlamda dikkatlerin, Heberdey-Wilhelm'in bataklık nedeniyle araştıramadığı⁶⁴ Küçük Karataş, Gökaya ve Çakırören köylerinin bulunduğu bölgeye yoğunlaştırılması anlamlı görünmektedir (fig. 5). Yayıldıkları arazi Mallos kent merkezinin lokalize edilebileceği oldukça kabul edilebilir bir bölge durumundadır. Adı geçen üç köyün en kuzeyinde bulunan Çakırören'in Magarsos burnuna uzaklığı yaklaşık 8 km'dir. Diğer ikisi ise buruna daha yakın konumdadır. Bu durum, Magarsos burnu ile kent merkezi arasında bir ila iki saatlik bir yürüyüş anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bu uzaklık, 25 km kuzeydeki Kızıлтаhta köyüne oranla çok daha kabul edilebilir bir mesafedir (fig. 2).

Q. C. Rufus, B. İskender'in Pyramos üzerine bir köprü kurduğuna değinmektedir⁶⁵. Bu bilgi, Pyramos Nehrinin Magarsos ile Mallos arasından aktığına işaret eder. Buna göre, önce Magarsos'a geldiği bilinen İskender'in, Mallos'a ulaşabilmek için Pyramos'u bir köprü yardımıyla geçmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Bu iki antik yazarın tanımlarına göre, Mallos kent merkezi Pyramos'un doğusunda olsaydı bu köprüye gerek kalmazdı. Zira Strabon'a göre, zaten Pyramos'un ağzı (doğuya doğru) geçilmiş ve Magarsos'a ulaşılmıştı. Bu bağlamda İskender'in, Mallos'a geçmek amacıyla bir köprü kurmasının anlamı şu şekilde açıklanabilir:

İskender döneminde Pyramos Nehrinin "J" harfini hatırlatan bir kıvrım yaparak, Mallos'un hem doğusundan hem de güneyinden aktığı, Magarsos ve Mallos arasından geçerek Akyatan tarafına döküldüğü düşünülebilir. Nitekim jeolojik çalışmalar da bu sonucu desteklemektedir ve Pyramos Nehrinin eski yataklarından üç tanesinin Akyatan tarafına döküldüğü tespit edilmiş durumdadır (fig. 5)⁶⁶.

Bu durumda, B. İskender döneminde Mallos kentinin, çok yüksek olasılıkla, Magarsos burnunun kuzeyinde ve Pyramos'un batı kıyısında yer aldığı ortaya çıkmaktadır (fig. 5). İskender, Pyramos Nehri üzerine kurulan köprü sayesinde, aslında güneyden kuzeye doğru bir yol kat edip, nehrin batı kıyısındaki Mallos kent merkezine geçiş yapmış olmalıdır. Mallos ile Magarsos arasındaki mesafenin kısa olması gerekliliği de göz önüne alındığında, Mallos'un Hellenistik dönemdeki kent merkezinin; Küçük Karataş, Gökaya ve Çakırören köylerinin bulunduğu bölgede aranması gerektiği düşüncesi bir kez daha destek bulmaktadır. Pseudo-Skylaks'ın verdiği bilgiyle uyumlu olarak da, denize sadece birkaç km uzaklıktaki bu bölgeye ırmak üzerinden tekneyle ulaşmak Kızıлтаhta'ya oranla

⁶⁴ Heberdey – Wilhelm 1896, 9-10.

⁶⁵ Q. Curtius Rufus, III. chap. 7, 16.

⁶⁶ Emre – Duman 2011, No:34.

çok daha olası görünmektedir. Zira Kızıлтаhta köyünün denize uzaklığı kuş uçuşu 25 km olmakla birlikte, menderesli bir akarsu olan Pyramos üzerinden bu mesafe 40 km civarında hesap edilmelidir (fig. 2). Bu nedenle, Pseudo-Skylaks'ın söz ettiği “*ırmak üzerinden deniz bağlantısı*” Kızıлтаhta köyü için iyice imkansız hale gelmektedir.

Mallos kenti Pyramos'un batısında lokalize edildiğinde, cevaplanması gereken bir başka soru daha ortaya çıkmaktadır. Zira Ptolemaios'un haritasında Mallos kenti, Pyramos Nehrinin doğusunda ve iki mil kadar uzağında gösterilmektedir (fig. 1). Bu durum, ilk bakışta antik yazarların bir çelişkisi veya hatası gibi yorumlanabilir⁶⁷. Ancak Ptolemaios'un haritasında önemli bir detay daha dikkat çekmektedir: Mallos kıyıda işaretlenmiştir. Oysa diğer antik kaynaklarda, İskender'in Magarsos'tan Mallos'a ulaşmak için iç kısımlara doğru bir miktar yol kat ettiği, ayrıca Mallos'a nehir kanalıyla ulaşılabilirdiği hakkında bilgiler bulunmaktadır.

Bilgiler birbiriyle çelişiyor gibi görünmekle birlikte, bunları antik yazarların hatası olarak yorumlamak doğru değildir. Tam aksine, bu çelişkili ifadeleri, ilginç bir gelişmenin işareti olarak değerlendirmek daha doğrudur: İskender döneminden sonraki bir evrede, Mallos kenti eski yerinden Magarsos burnuna taşınmış olabilir⁶⁸.

Yukarıda da değinilmiş olan jeolojik araştırmalar, Pyramos'un farklı zamanlarda, farklı yatlardan Akdeniz'e dökülmüş olduğunu göstermektedir⁶⁹. Bu yatak değişikliklerinin Menderesli akarsularda sık yaşandığı ve bunun sonuçlarının topografya üzerinde de önemli değişimlere neden olduğu bilinmektedir.

Menderesli akarsuların en karakteristik örneklerinden biri olan Pyramos'un şekillendirdiği ve sürekli değiştirdiği bu ovalık coğrafyada yer alan Mallos kentinde de, topografik değişimlerin yansımalarının olacağı açıktır. Pyramos'un güçlü doldurma özelliğinin, taşkınlarının ve yatak değişikliklerinin ortaya çıkardığı olumsuz etkiler, zaman içinde Mallos kentini taşınmaya zorlamış olmalıdır. Hatırlanacağı üzere Heberdey-Wilhelm de Karataş'ın ardındaki bir bataklık alandan söz etmiş burayı inceleyemediklerini vurgulamışlardır. Olasılıkla Akyatan Lagün gölünün doğu kıyıları tanımlanmıştır. O dönemde bataklık olarak söz edilen alan üzerinde, bugün Küçük Karataş, Gökaya ve Çakırören köyleri vardır ve bu da aynı döngünün bir sonucudur. Bir dönem bataklık olduğu için gidilemeyen lagün kıyısında, bir süre sonra bereketli toprakların yer aldığı köyler kurulmuştur.

⁶⁷ Smith 1854, Mallus maddesi: “whence Ptolemy (5.8.4) must be mistaken in placing it more than two miles away from the river.”

⁶⁸ Kilikia bölgesinde, benzer nedenlerle yer değiştirdiği tespit edilen diğer kentler için bk. Durukan 2015.

⁶⁹ Küçük Karataş köyünde oturup Karataş Burnundaki Fener'de çalışan bazı köylülerin beyanına göre, günümüzden 50 yıl kadar önce, Fener'in hemen batısından (yaklaşık 1 km) denize dökülen Ceyhan Nehri üzerinden sal vasıtasıyla Küçük Karataş köyüne gidip gelebilmek mümkündü.

Farklı yüzyıllarda yazmış olan antik yazarların verdiği bilgileri bu bakış açısıyla ve topografyanın sıkça değiştiği gerçeğine göre değerlendirmek gereklidir.

Mallos kentinin lokalizasyonu konusundaki bir diğer önemli ipucu ise Akyatan lagününün oluşumunda gizlidir. Bilindiği üzere Akyatan lagünü, lagünden önce burada var olan koyun deniz tarafından şekillendirilmesi sayesinde meydana gelmiştir. Daha açık ifade etmek gerekirse, bir lagünün oluşabilmesi için, söz konusu yerin önce sığ bir koy olması gerekir. Seyhan (Saros) ve Ceyhan (Pyramos) nehirlerinin denize taşıdığı, dalgaların da geriye ittiği sedimanlardan oluşan kum tepeleri bu koyun önünde bir kıyı okunun oluşmasına yol açar. Kıyı oku, koyun ağzını kapatacak şekilde uzar ve kıyı kordonu oluşur. Kıyı kordonunun oluşumuyla eskiden koy olan bölge denizden ayrılır ve önce lagün, daha sonra göl haline gelir. Gölün derinliği 80 cm civarındadır. Akyatan gölünün oluşumuyla ilgili yapılan jeomorfolojik çalışmalarda tüm bu evreler tespit edilmiştir (fig. 14)⁷⁰

Lagünün doğu kıyılarında yapılan incelemeler ve karşılaşılan arkeolojik bulgular, hem lagünün oluşumundan önce var olan koyun sınırları, hem de Mallos kentinin olası lokasyonu hakkında ipuçları vermektedir.

Mimari de dahil olmak üzere, yukarıda tanıtılan sikke, seramik ve terra cotta malzemelerin bulunduğu nitelikli arkeolojik malzemeler lagünün doğu kıyısındaki Küçük Karataş-Çakırören hattı üzerinde bulunmuştur (fig. 9-13).

Koyun batı sınırı Seyhan (Saros) nehrinin denize döküldüğü noktada oluşan deltadır. Doğü sınırda Magarsos tepesi yer almaktadır ve kıyı çizgisinin de bu tepeyi takip ederek önce Küçük Karataş'a ve buradan Çakırören'e doğru çizilebilecek bir hat üzerinde olduğu anlaşılmaktadır (fig. 15). Dolayısıyla antik çağda Akyatan lagünü oluşmadan önce, Mallos'un bu koya bakan bir kent olduğu hipotezi desteklenmektedir.

Pyramos Nehrinin B. İskender zamanında veya o tarihe yakın bir döneme kadar bu koya dökülmekte olduğu tahmin edilebilir⁷¹. Zira Büyük İskender, Magarsos'tan Mallos'a geçmek için bir köprü yaptırmıştır. Küçük Karataş ile Çakırören köyleri arasında Pyramos Nehrinin üç eski yatağı hala çok bariz olarak izlenebilmektedir (fig. 5). Dolayısıyla İskender'in yaptırdığı köprü de bunlardan biri üzerinde olmalıdır. Hatta Çakırören'in hemen doğusunda bulunan ve ilk yapım evresi olasılıkla antik çağa ait olan Taşköprü'nün, nehri geçmek için

⁷⁰ Gürbüz 1999, 213.

⁷¹ Pyramos'un MÖ 5. yy civarında Akyatan tarafından İskenderun körfezine doğru yönelmiş olduğu düşünülmektedir: "Bu olay günümüzden yaklaşık 2500 yıl kadar önce olmuştur (65. sayfada 2000-2500 yıl önce ifadesi kullanılmıştır) ve Ceyhan ırmağının eşiği atlamadan önce Seyhan'a paralel olarak Karataş sırtından doğru uzandı" döneme ait eski yatak izleri hava fotoğraflarından gözlenebilmektedir" Erol 2003, 64-65. Bu tespitler sonucunda ortaya çıkan tarihler, Mallos koyunun dolduğu döneme ilişkin öneriyi desteklemektedir.

en uygun noktalardan birine inşa edildiği anlaşılmaktadır (fig. 6). Buna bağlı olarak, Hellenistik ve Roma dönemlerinde Pyramos'un Acıkulak isimli yataktan Akyatan'a döküldüğü ve Pseudo Skylaks'ın söz ettiği ırmak bağlantısının da bu güzergah olabileceği, bir olasılık olarak öne sürülebilir. Bu durumda, Küçük Karataş köyündeki çok sayıda antik yapı malzemesi ile sadece 3 km kuzeydeki Çakırören köyü yakınlarında bulunan sikkeler ve mimari bulgular, Mallos kent merkezinin bu köyler arasında yayılmış olabileceğini düşündürmektedir. Bir başka ifadeyle, henüz lagün haline dönüşmemiş olan koyun doğu kıyısının tümüyle iskan edilmiş olduğu, kent merkeziyle Magarsos tepesi arasında dikkate değer bir boşluk olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Bu durum, bazı Mallos sikkeleri üzerindeki ikonografik bir tasvirin anlaşılabilmesine de olanak sağlamaktadır. Bu sikke tipi üzerinde, iki nehir tanrısının arasında kent tanrıçası betimlenmiştir (fig. 16). Bu tasvir, Mallos kentinin iki nehir arasında kurulu olduğuna işaret etmektedir⁷². Antik çağda Akyatan tarafına dökülen Pyramos'un farklı yataklardan buraya aktığına daha önce değinilmişti. Dolayısıyla Pyramos'un aynı anda birden fazla kol vasıtasıyla Akyatan'a döküldüğü veya değişen yataklar nedeniyle bir deltanın var olabileceği tahmin edilebilir⁷³. Mallos'un, Küçük Karataş ile Çakırören arasındaki bu deltada kurulu olduğu öngörülebilir.

Bir başka önemli konu ise Akyatan lagünü oluşmadan önce burada bulunan koyda bir limanın olabileceğidir. Yani antik çağın kıyı çizgisi dikkate alındığında, Mallos kentinin birden fazla limanının olabileceği düşüncesi de dikkate değerdir. Kent merkezine tekneyle yelken açılabilir olması, eski limanın Pyramos'un ağzında olabileceği tahminini güçlendirmektedir. Koy dolmaya ve lagün oluşmaya başlayınca, buradaki limanın kullanılamaz duruma geldiği anlaşılmaktadır. Bunun sonucunda Magarsos burnundaki limanın asal veya tek liman haline dönüştüğü öngörülebilir. Bir başka olasılık olarak, koydaki limanın dolmasından ve kullanılamaz hale gelmesinden sonra Magarsos burnundaki limanın inşa edilmiş olabileceğidir. Eski limanın dolması ve yeni liman arayışı, Mallos kentinin zaman içinde Magarsos tepesine taşınmış olmasının gerekçelerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Bu saptamalar sonucunda, Mallos'ta bir yer değişikliğine gidildiği ve yeni kent merkezi için Magarsos'un bulunduğu Dördirek mevkinin belirlenmiş olduğu anlaşılmaktadır. Denizden yüksekliği 20-50 metre civarında değişen bu tepelik bölge yöredeki en yüksek yer durumundadır ve Akyatan ile Ağyatan gölleri arasındaki yaklaşık 13 km'lik alan boyunca denize paralel olarak uzanmaktadır (fig. 2, 5).

⁷² Tahberer 2005, 45 dn 165, 166; Hill 1900, cxvii.

⁷³ Ceyhan nehrinin Akyatan bölgesini nasıl doldurduğu hakkında bk. Göney 1976, 19.

Taşınma işlemi sonrasında kent merkezi de (o dönemde Akyatan bölgesine dökülmekte olan) Pyramos Nehrinin bir yakasından diğerine taşınmış olmaktadır (fig. 17). Ayrıca Pyramos Nehrinin Akyatan tarafında denize döküldüğü noktaların⁷⁴ Magarsos burnuna uzaklığı 3-5 km yani yaklaşık 2-3 mil civarındadır. Bu durumda Ptolemaios'un haritasındaki gösterimin son derece isabetli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Magarsos Bir Polis midir?

Pyramos Nehrinden ve denizden olumsuz etkilenen Mallos kentinde bir yer değişikliğine gidilmiş olması, Karataş burnundaki büyük kent kalıntılarının anlamlandırılabilmesine de katkı sağlamaktadır. Nitekim bu burunda çok önemli yapı kalıntıları olmasına rağmen, bunun hangi kente ait olduğu konusunda soru işaretleri bulunmaktadır. Daha önce de değinildiği üzere, Magarsos'un müstakil bir kent olduğunu ve Karataş burnundaki kalıntıların bu kente ait olduğunu düşünen araştırmacılar bulunmaktadır⁷⁵. Oysa mevcut veriler dikkate alındığında, Magarsos adında bir kentten söz etmek aslında pek mümkün görünmemektedir⁷⁶. Bunun en önemli kanıtlarından biri, Magarsos isimli bir kente ait hiç sikke basılmamış olmasıdır. Oysa en küçük kentlerin bile kendi adına bastıkları sikkeler mevcuttur.

Bu bakış açısıyla, Dördirek mevkiindeki tiyatro ve stadion gibi görkemli kalıntıların Magarsos isimli bir kente ait olduğunun düşünülmesinin ve bu kentin de tarihi boyunca hiç sikke basmamış olmasının⁷⁷ tatmin edici bir açıklaması bulunmamaktadır. Bu önemli detayın yanı sıra, Magarsos'un en karakteristik unsuru olan Athena Magarsia tapınağının sadece Mallos sikkeleri üzerine darp edilmiş olması da aynı sonucu desteklemektedir (fig. 18)⁷⁸. Dolayısıyla Magarsos'un müstakil bir kent olmadığını, Karataş burnundaki kalıntıların aslında Mallos'a ait olduğunu düşünmek için oldukça geçerli nedenler bulunmaktadır.

Antik kaynaklarda da aynı sonucu destekleyen ipuçları yer almaktadır. Pseudo-Skylaks ve P. Mela Magarsos'a hiç değinmemiş, sadece Mallos'tan söz etmişlerdir⁷⁹.

⁷⁴ Emre – Duman 2011, No:34.

⁷⁵ Imhoof-Blumer 1883, 93-95; Heberdey – Wilhelm 1896, 9-10; Cohen 1995, 361; Tempesta 2005, 63 n. 18.

⁷⁶ Magarsos adını taşıyan bir kentin siyasi olarak asla tanımlanamayacağı, Karataş burnunda yer alan bu yerleşimin daha sonra Pyramos kıyısındaki Antiokheia adını alarak ilk kez bir kente dönüşmüş olabileceği iddia edilmiştir. Ayrıca, bölgede bulunan yazıtlar üzerinde Antiokheia ve Mallos etniğine rastlanmasına rağmen, Magarsos etniğine rastlanmadığı da belirtilmektedir, bk. Robert 1951, 257-258.

⁷⁷ Houghton 1984, 92; Cohen 1995, 361; Sayar 2008, 402.

⁷⁸ Magarsos'a ait bir sikke darbinin olmadığı hakkında bk. Robert 1951, 257; Cohen 1995, 362; Sayar 2008, 402.

⁷⁹ Pseudo-Skylaks, Periplous, 102; P. Mela, I, 70; Jones 1971, 197.

Strabon'un Magarsos'tan yok denecek kadar az söz etmesi, sadece Mopsos ile Amphilokhos'un mezarlarını tarif ederken, "Pyramos Nehri yakınında Magarsa dolaylarında" şeklinde bir göndermede bulunması da dikkat çekici bir detaydır. Strabon Magarsa'nın ne olduğunu açıklamamakla beraber, Mallos kenti hakkında detaylı bilgi aktarmaktadır⁸⁰.

Buna benzer bir tutuma Stephanos Byzantinos'da rastlanır. Stephanos, Magarsos'u bir polis olarak değil, Mallos civarında, üzerinde Athena Magarsia tapınağının bulunduğu, Kilikia'daki en yüksek tepe olarak tanımlamaktadır⁸¹. Ancak aynı yazar, Mallos'un bir Kilikia kenti olduğunu özenle vurgulamıştır⁸².

Bu önemli kaynakların Magarsos'u bir polis veya yerleşim olarak tanımlamak-
tan kaçınmaları veya bu konuda sessiz kalmaları tesadüf olmamalıdır.

Magarsos'tan söz eden antik yazarların en önemlilerinden biri olan Arrianos bile İskender'in Tarsos'tan Magarsos'a geldiğini ve burada Magarsia Athena'sına kurban kestiğini aktarmaktadır. Ardından İskender'in Mallos'a gittiğini ve kent olarak altını çizdiği Mallos'ta neler yaptığını, halkının kökenlerine ve değişik detaylara değinerek anlatmaktadır. Kısacası Arrianos da Magarsos'tan kent olarak söz etmemiştir⁸³.

Bu durumda Magarsos'un, Mallos'a bağlı bir liman ve bir kutsal alan olduğunu düşünmek daha makul bir yaklaşım gibi görünmektedir. Mallos'un buraya taşınmasıyla bir bütünleşme meydana gelmiş olduğu, kentin isminin Mallos olarak kullanıldığı ancak Magarsos tanımlamasının Stephanos Byzantinos döneminde bile unutulmadığı anlaşılmaktadır. Bunun nedeni, bölgedeki en önemli kült merkezlerinden biri durumundaki Athena Magarsia tapınağının aynı tepedeki varlığı olmalıdır. Tanrıçanın ismi, bulunduğu tepenin ismi ile bütünleşmiş durumdadır.

Bu koşullar altında, farklı isimler kullanılmış olsa da, aslında tek bir kentin yani Mallos'un var olduğu düşünülebilir.

Mallos'un hangi tarihlerde Karataş burnuna (Magarsos'a) taşınmış olabileceğini kestirebilmek de şimdilik zordur. Tiyatroda yapılan kazı çalışmalarında, yapının Hellenistik dönemde inşa edilmiş olduğu anlaşılmıştır⁸⁴. Bunun dışında Magarsos burnunda yapılan jeofizik çalışmaları sonunda ortaya çıkan ızgara planlı yerleşimin de yine Hellenistik döneme ait olduğu yönünde bilgiler bulunmaktadır (fig. 7)⁸⁵. Bu çalışmalarda bulunan seramikler MÖ 4. yy'dan MS 3. yy'a

⁸⁰ Strabon XIV.5.16.

⁸¹ Stephanos Byzantinos, Magarsos.

⁸² Stephanos Byzantinos, Mallos.

⁸³ Arrianos, Anabasis II. 5.9.

⁸⁴ Erhan 2016, 184.

⁸⁵ Rosenbauer 2007, 107 vd.

kadar uzanan geniş bir zaman dilimine tarihlense de, bunların yoğun bir kısmının Hellenistik dönemin (özellikle MÖ 3 ve 2. yy.) astarlı örneklerinden oluştuğu ifade edilmiştir⁸⁶. Yine MÖ 3. yy'ın son çeyreğinde, Mallos'un topraklarının bir kısmını da içine alacak şekilde, Magarsos'un yerinde Antiokheia ad Pyramos kentinin kurulmuş olabileceği yönünde görüşler bulunmaktadır⁸⁷.

Bu araştırmacıların tespit ve önerilerinde, Mallos kentinin Magarsos tepesine hangi tarihlerde taşınmış olabileceğine ışık tutabilecek ipuçları bulunmaktadır. Zira MÖ 3. yy. sonları ile 2. yy. ilk yarısı arasında Magarsos tepesinde önemli bir hareketlenme olduğu mimari ve seramik buluntularla ortaya çıkarılmıştır. Bu bağlamda bu süreçte taşınma işleminin gerçekleştiği ve bu tarihlerde Mallos kenti ile Magarsos tepesinin bütünleşmiş olduğu düşünülebilir.

Sonuç

Mallos, Magarsos ve Pyramos kıyısındaki Antiokheia isimleri, günümüze kadar pek çok araştırmacının çalıştığı ve farklı çözümler önerdiği bir probleme işaret etmektedir. Ancak var olan bulgular, aslında bu isimlerin tümünün aynı kenti ifade ettiğini ortaya çıkarmaktadır.

Pyramos kıyısındaki Antiokheia ismi zaten Mallos'a Hellenistik dönemde verilmiş bir isim olduğu için, daha önce de araştırmacılar tarafından bu iki ismin aynı kenti ifade ettiği kabul edilmiştir.

Magarsos ise tapınağın ve limanın bulunduğu tepenin adıdır. Bu isimde müstakil bir kent bulunmadığı ancak bu tepenin önemli bir yapı stokuna ev sahipliği yaptığı anlaşılmıştır. Pyramos'un taşkınlarına bağlı olumsuz etkiler nedeniyle, Mallos kent merkezinin Magarsos tepesine taşındığı, bu tepede yer alan görkemli kente ait kalıntıların aslında Mallos kentine ait olduğu düşünülmelidir.

Bu şekilde düşünülmesinin gerekçesi, Akyatan gölünün bulunduğu alanın antik çağda bir koy olup, Hellenistik dönemde dolmasıyla ilişkilidir. Bu koyun doğu kıyılarında yapılan gözlemlerde, Mallos kentine işaret eden çok sayıda arkeolojik malzemenin varlığı tespit edilmiştir. Koy dolmadan önce, Mallos'un limanı olarak kullanılmış olmalıdır. Ancak Pyramos Nehrinin ve denizin taşıdığı birikintiler, koyun önünü kapatarak bir lagün haline gelmesine neden olmuştur. Koy, liman özelliğini yitirince Mallos kentinin yer değiştirmiş olduğu ve MÖ 3. yy. sonları ile 2. yy. ilk yarısı arasında Magarsos tepesine taşındığı anlaşılmaktadır.

⁸⁶ Şahin 2014, 143 vd. Ayrıca yine aynı tepe üzerinde, MÖ 5. yy. kırmızı figürlü Attika seramiklerinin bir örneğine rastlanmıştır. Yapılacak bir kazı çalışmasında bunların sayısının artacağı anlaşılmaktadır.

⁸⁷ Savalli-Lestrade 2006, 238; Rosenbauer – Sayar 2011, 170 vd.

Bibliyografya ve Kısaltmalar

- Apollod. Apollodorus, The Library Epitome (Çev. J. G. Frazer), The Loeb Classical Library, Harward, 1913.
- Appian Mith. Appianos, Mithridateios, (Roman History II, Çev. H. White), The Loeb Classical Library, London 1912.
- Arrianos Arrianos, İskender'in Anabasisi (Çev. Hayrullah Örs), İstanbul, 1945.
- Arslan 2001 Arslan, N., "Eisenzeitliche Terrakotten aus Gözce", *Varia Anatolica* XIII, 215-242.
- Barker 1853 Barker, W. B., *Lares and Penates or Cilicia and its Governors*, London
- Beaufort 2002 Beaufort, F., *Karamanya* (Çev. Ali Neyzi-Doğan Türker), Antalya.
- Berens 2009 Berens, E. M., *The Myths&Legends of Ancient Greece and Rome*, Amsterdam.
- Bossert 1950 Bossert, H. T., "Karataş'taki Arkeolojik Araştırmalar Hakkında Kısa Ön-Rapor", *Bellesten* XIV/56, 661-666.
- Casabonne 2004 Casabonne, O., *La Cilicie à l'époque achéménide*, (Persika 3) Paris.
- Cass. Dio. Cassius Dio, *Rhomaika* (Roman History. Çev. E. Carry I-IX), The Loeb Classical Library, London, 1914-1927.
- Casson 2008 Casson, L., *Antik Çağda Seyahat* (Çev. Nalan Özsoy), İstanbul.
- Cohen 1995 Cohen, G. M., *The Hellenistic Settlements in Syria, the Red Sea Basin and North Africa*, Berkeley and Los Angeles, California
- Curty 1995 Curty, O., *Les Parentés Légendaires Entre Cités Grecques*, Hautes Études du monde gréco-romain 20, Droz.
- Dagron-Feissel 1991 Dagron, G., Feissel, D., "Kilikya Yazıtları", *Anatolia Antiqua*, Volume 1, No. 1, 331-337.
- Diodoros Diodoros, *Bibliothèque Historique* (Diodorus of Sicily. Çeviren: R. M. Geer. London, New York 1947, The Loeb Classical Library).
- Dio Dio Chrysostom, *Discourses* (Çev. J. W. Choon – L. Crosby I-IV), The Loeb Classical Monographs, London, 1951-1961.
- Durukan 2015 Durukan, M., *Mersin'den Tarsus'a Kilikya Kıyılarındaki Kayıp Kentler*, İstanbul.
- Emre – Duman 2011 Emre, Ö. – T. Y. Duman, *MTA Türkiye Dirli Fay Haritası Serisi*, Mersin (NJ 36-16) Quadrangle, Serial No: 34.
- Erhan 2016 Erhan, F., "Mağarsus Kazısı 2013-2015", *KST* 37/2, 175-190.
- Erol 2003 EROL, O., "Ceyhan Deltasının Jeomorfolojik Evrimi", *Ege Coğrafya Dergisi* 12, 59-81, İzmir.
- Finley 1973 Finley, M. I., *The Ancient Economy*, London.
- Gough 1976 Gough, M., *The Princeton Encyclopedia of Classical Sites*, Princeton.
- Göney 1976 Göney, S., *Adana Ovaları I*, İstanbul.
- Güler v.d. 2012 Güler, C. – M. A. Kurt – M. Alpaslan – C. Akbulut, "Assessment of the impact of anthropogenic activities on the groundwater hydrology and chemistry in Tarsus coastal plain (Mersin, SE Turkey) using fuzzy clustering, multivariate statistics and GIS techniques", *Journal of Hydrology*, Volume 414-415, 435-451.

- Gürbüz 1999 Gürbüz, K., "An example of river course changes on a delta plain: Seyhan Delta (Çukurova plain, southern Turkey)", *Geological Journal* 34, 211-222.
- Handbook of Asia Minor 1919
A Handbook of Asia Minor, Naval Staff Intelligence Department, Volume IV Part 2, Cilicia, Antitaurus and North Syria, Prepared on behalf of the Admiralty and the War Office.
- Heatley 1998 Heatley, P. W., "The Chronology Of The Third Diadoch War, 315–311 BC", *Phoenix*, Vol. 52 3-4, 257 vd.
- Heberdey – Wilhelm 1896
Heberdey, R. – A. Wilhelm, *Reisen in Kilikien*, Wien.
- Hellenkemper – Hild 1986
Hellenkemper, H. – F. Hild, *Neue Forschungen in Kilikien*, Wien.
- Hill 1900 Hill, G. F., *Catalogue of the Greek Coins of Lycaonia, Isauria and Cilicia*, London.
- Houghton 1984 Houghton, A., "The Seleucid Mint of Mallus and the Cult Figure of Athena Magarsia", *Studies in Honor of Leo Mildenberg*, Wetteren, 91-110.
- Imhoof-Blumer 1883 Imhoof-Blumer, F., "Mallos, Mégarsos, Antioche du Pyramos Etude géographique, historique et numismatique", *Annuaire de la Société française de numismatique et d'archéologie*, t. VIIe, Paris, 89-127.
- Jones 1971 Jones, A.H.M., *The Cities of the Eastern Roman Provinces*, Oxford.
- Keay 2012 Keay, S., "Rome, Portus and the Mediterranean" *Archaeological Monographs of the British School at Rome* 21 (ed. S. Keay), London.
- Lampsas 1984 Lampsas, G., *Dictionary of the Ancient World (Lexiko tou Archaïou Kosmou)*, Vol. III, Athens, 1984.
- Leake 1824 Leake, W. M., *Journal of A Tour in Asia Minor with Comperative Remarks on the Ancient and Modern Geography of That Country*, London.
- MacBean 1773 MacBean, A., *A Dictionary of Ancient Geography*, London.
- MacKay 1990 MacKay, T. H. S., "The Major Sanctuaries of Pamphylia and Cilicia", *ANRW* 18.3, Berlin-New York, 2045-2129.
- Magie 1950 Magie, D., *Roman Rule in Asia Minor*, Princeton.
- Morkholm 1966 Morkholm, O., *Antiochus IV of Syria*, Kobenhavn.
- P. Mela Pomponius Mela, *Description of the World* (Çev. F. E. Romer), Ann Arbor, 1998.
- Paus. Pausanias, *Hellados Periegesis* (Çev. W. H. S. Jones – H. A. Ormerod), The Loeb Classical Library, Cambridge, 1918.
- Plinius NH Pliny the Elder, *The Natural History* (Çev. H. Rackham), The Loeb Classical Library, London, 1967.
- Plutarkhos Plutarchos, *Bioi Paralleloi* (Çev. B. Perrin I-XI), The Loeb Classical Library, London-New York, 1959.
- Ptolemaios Ptolemaios, C., *Cosmographia* (Çev. Jacobus Angelus; ed. N. Germanus), Lienhart Holle, 1482.

- Q. Curtius Rufus Quintus Curtius Rufus, *Historiae Alexandri Magni* (Çev. John C. Rolfe), Cambridge, 1946.
- Ramsay 1907 Ramsay, W. M., *The cities of St. Paul: Their influence on his life and thought, the cities of eastern Asia Minor*, London.
- Robert 1951 Robert, L., "Contribution à la topographie de villes de l'Asie Mineure méridionale." In: *Comptes rendus des séances de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*, 95e année, N. 3. 254-259.
- Rosenbauer 2007 Rosenbauer, R., "Topographisch-Urbanisitischer Survey des Ruinengeländes am Kap Karataş/Türkei", *Vorbericht zur ersten Kampagne 2006*. HASB 20, 107-119.
- Rosenbauer – Sayar 2011 Rosenbauer, R. – M. H. Sayar, "Die Siedlungsmauer am Kap Karataş. Ein Indiz für die Stadtneugründung von Antiochia am Pyramos an der Stelle von Magarsos?", *Hellenismus in der Kilikia Pedias*, (ed. A. Hoffmann – R. Posamentir – M. H. Sayar), Byzas 14, 155-174.
- Savalli-Lestrade 2005 Savalli-Lestrade, I., "Devenir une cité. Poleis nouvelles et aspirations civiques en Asie Mineure à la basse époque hellénistique", *Citoyenneté et participation à la basse époque hellénistique*. Actes de la Table ronde internationale du Centre Gustave Glotz (UMR 8585), 21-22 mai 2004, Genève (Hautes Études du monde gréco-romain 35), Droz, 9-37.
- Savalli-Lestrade 2006 Savalli-Lestrade, I., "Antioche du Pyrame, Mallos et Tarse/Antioche du Kydnos à la lumière de SEG XII, 511 : Histoire, géographie, économie et société", *mémoire paru dans Studi Ellenistici XIX*, Pisa, 119-248.
- Sayar v.d. 1993 Sayar, M. H. – P. Siewert – H. Teuber, "Doğu Kilikya'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları, 1992", *AST 11*, 137.
- Sayar 1998 Sayar, M. H., "Kilikya'da Epigrafi-Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1997", *AST 16/1*, 409-421.
- Sayar 1999 Sayar, M. H., *Mallos*, DNP 7, 780.
- Sayar 2000 Sayar, M. H., "Kilikia'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1999", *AST 18*, 111-126.
- Sayar 2004 Sayar, M. H., "Kilikya Yüzey Araştırmaları 2003", *AST 22/2*, 219-228.
- Sayar 2008 Sayar, M., "Pyramos Kıyısındaki Antiokheia, Mallos mu, Magarsos mu?", *Muhibbe Darga Armağanı*, 401-404, İstanbul.
- Smith 1854 Smith, W., *Dictionary of Greek and Roman Geography*, London.
- Stephanos Byzantinos Stephani Byzantii, *Ethnikon* (ed. A. Westermann), Libsae, 1839.
- Strabon Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası* (Çeviren: Adnan Pekman), İstanbul, 1993.
- Şahin 2014 Şahin, R., "Karataş Burnu Yüzey Araştırmasında Bulunan Hellenistik ve Roma Dönemi Keramikleri", *TÜBA-AR 17*, 143-161.
- Tahberer 2005 Tahberer, B., *Antik Kilikia Sikkeleri*, Adana.
- Tempesta 2005 Tempesta, C., "Antiochus IVth Epiphanes and Cilicia", *Adalya VIII*, 59-81.
- Williams 1954 Williams, S., "Cilician Survey", *Anatolian Studies 4*, 121-174.

Fig. 1

Fig. 2

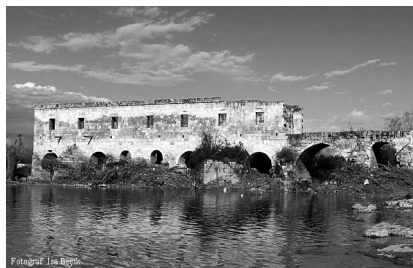

Fig. 3

Fig. 4

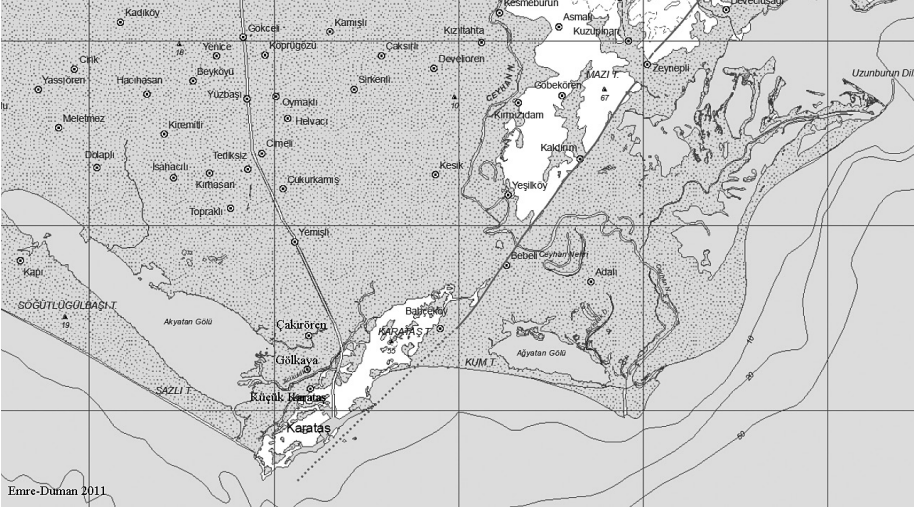

Fig. 5

Fig. 6

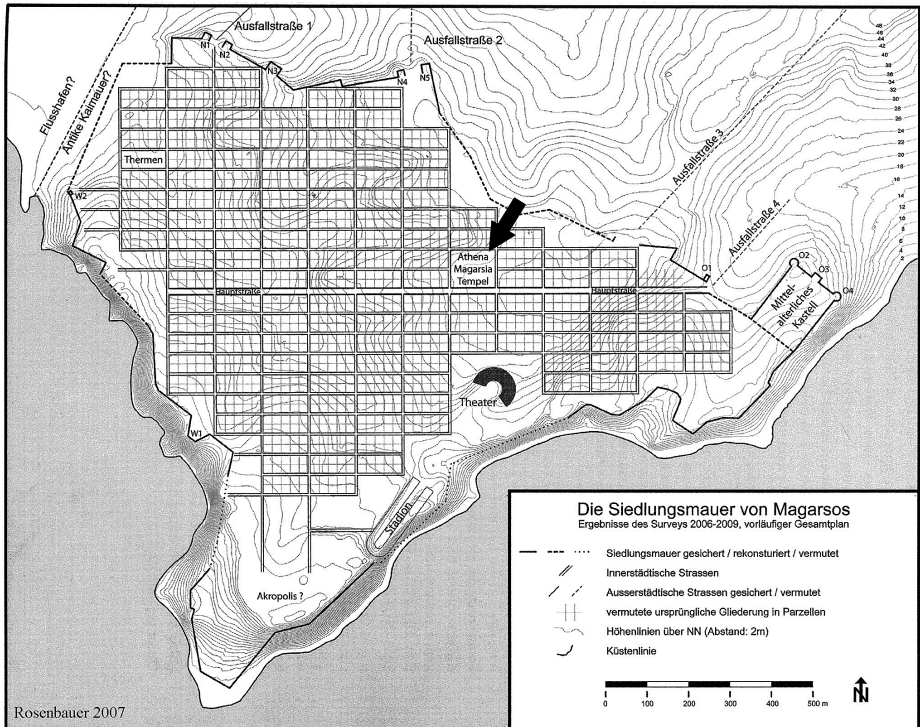

Fig. 7

Fig. 8

Fig. 9

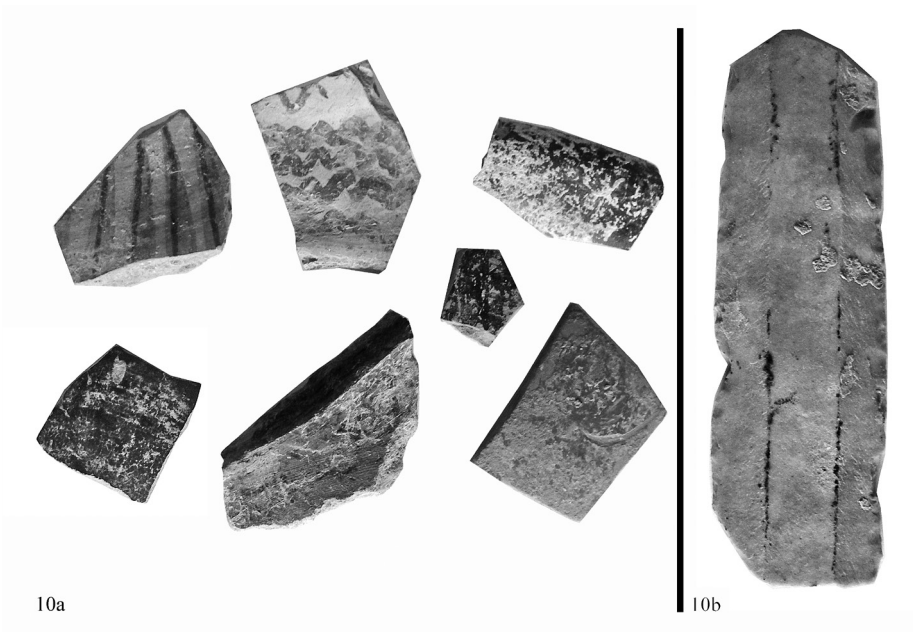

Fig. 10

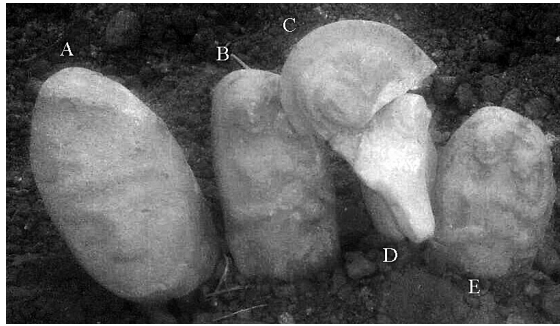

Fig. 11

Fig. 12

Fig. 13

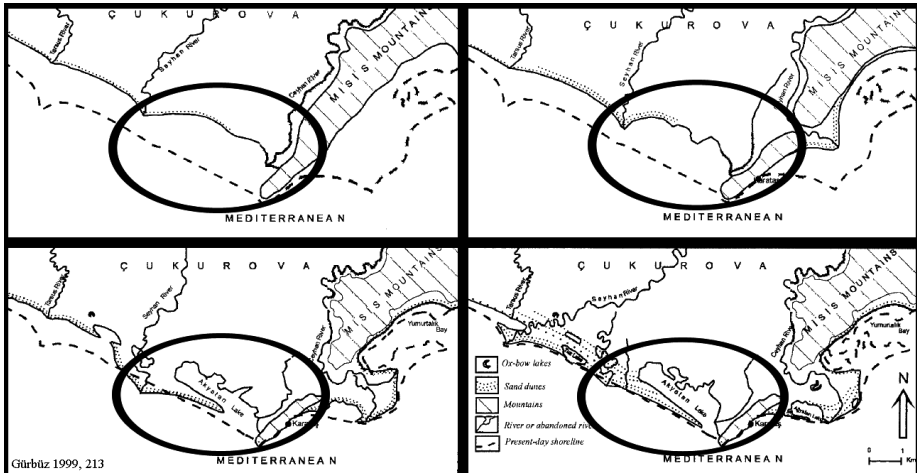

Fig. 14

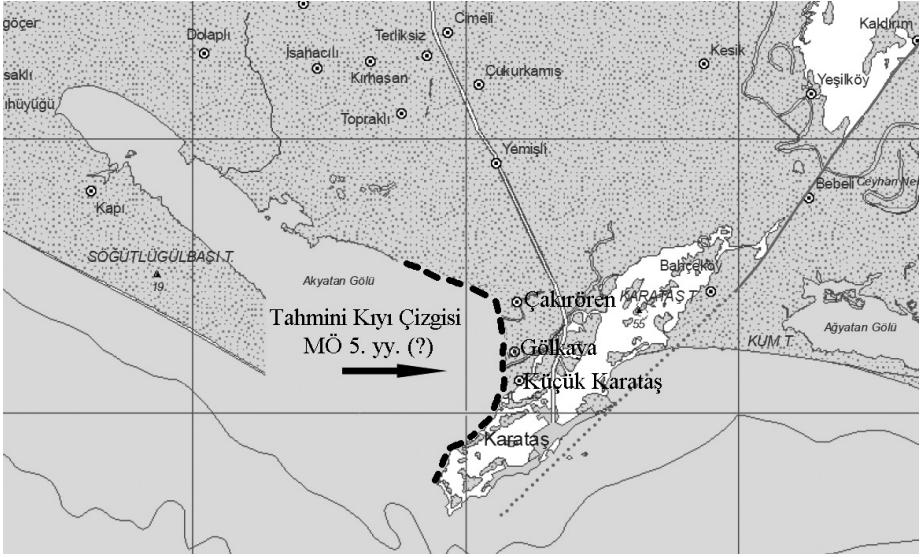

Fig. 15

Fig. 16

Fig. 18

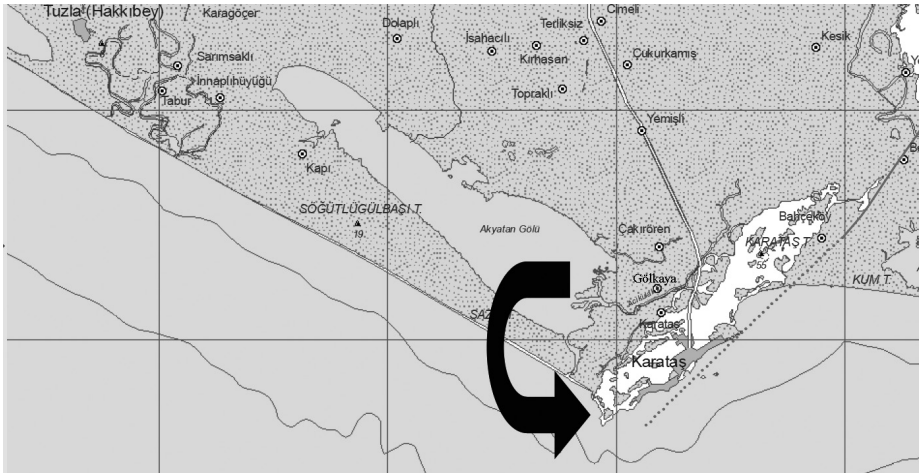

Fig. 17